

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

**STUDIER I
ÅRHUS STIFTS ÆLDSTE
EJENDOMSHISTORIE**

1978

Til belysning af de gejstlige embeders og institutioners godshistorie i den del af Århus stift, som ligger syd for Randers fjord har nærværende hæftes forfatter udarbejdet forskellige bøger og afhandlinger. Ældst er Den katolske kirkes jordegods i Århus stift III. Herreklostrenes jordegods i det 16. århundrede og dets historie, der udkom 1957 som særtryk af afhandlinger i Østjysk Hjemstavn 1954-57. Denne bog var, således som det fremgår af titlen, tænkt som 3. bind af et værk, der imidlertid kun blev delvis gennemført og ikke som 1. og 2. bind af Den katolske kirkes godshistorie i Århus stift, men i form af kommenterede udgaver af Århusgård og Åkær lens jordebog 1544 (1960), Silkeborg lens jordebog 1586 (1964) og Århus domkapitels jordebøger I-III (1972-75). I bogen om herreklostrenes godshistorie er Essenbæk kloster kun lige nævnt. Til gengæld er dette klostres gods i Essenbæk birk, men ikke i andre dele af stiftet behandlet i Historisk Årbog for Randers amt 1958 s. 20 ff. Andre forfattere, nemlig C.J.T. Thomsen og Henning Heilesen har henholdsvis i Århus hospital i det tidligere sortebrødrekloster (1942) og i Randers klostres historie (1958) skrevet om de gejstlige embeders og institutioners gods, der siden deres grundlæggelse i 1541 og 1558 blev tillagt de to stiftelser.

Ovenstående redegørelse for den del af den katolske kirkes jordegods, som lå i Århus stift syd for Randers fjord, og dette gods' historie omfatter ikke det gods, der tilhørte sognekirkerne bygningsfonds og præsteborde og de stiftelser, som lå uden for området, specielt det store kloster i Mariager, det gods, der tilhørte Essenbæk kloster og ikke lå i birket af samme navn, samt det gods, bispestolen ejede i Houlbjerg herred og i nogle af Kalø lens herreder. Århus og Åkær lens jordebog 1544 omfatter såvel det egentlige bispegods som det krongods, biskoppen havde haft i pant eller forlening, og Silkeborg lens jordebog 1586 medtager både det gamle bispegods, selvejergodset og kronens fæstegods. Udgaven af de to jordebøger behandler derfor også selvejergods og krongods.

Nærværende hæfte består af to afhandlinger, af hvilke den første søger at bestemme bispestolens, selvejernes og kronens fæstegods i Houlbjerg herred 1536 og yde bidrag til skildringen af bi-

spegodsets historie. Houlbjerg herred hørte i 1579-80 med til Dronningborg len, hvis ældste bevarede jordebog, der stammer fra dette år, er lagt til grund for undersøgelsen. Før 1548 lå herredets gamle bispegods imidlertid under Silkeborg len, således at afhandlingen bliver et supplement til udgaven af Silkeborg lens jordebog 1586.

Da den katolske kirkes gods efter reformationen kom i kongens besiddelse eller under hans bestyrelse, er det gejstlige gods 1536 søgt bestemt på den måde, at udgangspunktet er taget i de ældste overleverede jordebøger, der omfatter det pågældende gods, hvorefter dette er udskilt og en rekonstruktion af jordebøger 1536 er forsøgt ved hjælp af de bevarede kongebreve vedrørende erhvervet, afhændet, pantsat og bortforlenet gods. For herreklostrenes vedkommende er en sådan udskillelse og rekonstruktion af jordebøger 1536 dog ikke altid foretaget, fordi det er vanskeligt at sondre mellem klostergods og krongods, specielt mellem afstået, pantsat eller bortforlenet klostergods og andet gods, der tilhørte kronen. Mere kunne imidlertid være gjort, især med hensyn til påvisning af godserhvervelser.

I Æld Da ArkReg I og II er der trykt forskellige registraturer over de dele af Århus stifts bispe- og klosterarkiver, som i 1606 og 1558 opbevaredes på Skanderborg og Silkeborg. Disse registraturer, der udelukkende omfatter adkomstbreve, er benyttet til redegørelser for bispe- og klostergodsets historie i middelalderen. I udgaven af Silkeborg lens jordebog 1586 er hovedvægten lagt på rettelser til registraturen og udgaven af denne samt på en analyse af brevene, hvørvæd de deles i breve, der dokumenterer overdragelsen af rettigheder i jordegods til bispestolen, og breve, der forsvarer tidligere erhvervede rettigheder. Derved tilvejebringes et materiale, som viser, hvor mange breve af de to arter, der udstedtes til bispestolen i forskellige perioder. I nærværende afhandling gøres fortrinsvis de breve til genstand for undersøgelse, hvørvæd rettigheder i jordegods blev overdraget til bispestolen. Til gengæld er der gjort et forsøg på at udarbejde metoder, ved hjælp af hvilke man kan bestemme de breve, der vedrører rettigheder i de samme ejendomme. Disse metoder gør det muligt med nogen-

lunde sikkerhed at fastslå, hvornår bispestolen første gang erhvervede rettigheder i største parten af de ejendomme, der tilhørte den i 1536. De to former for undersøgelse, som er benyttet henholdsvis i udgaven af Silkeborg lens jordebog 1586 og i afhandlingen om Houlbjerg herred, burde være anvendt på alt bispe- og klostergodset.

Selv om materialet efter og navnlig før reformationen er mangelfuldt, og selv om de benyttede metoder kunne være bedre, er de foretagne undersøgelser tilstrækkelige til at vise, at herreklostrene har erhvervet meget jordegods i tiden, før agrarkrisen satte ind i 1300-tallet. Til lidt forskellig tid, men i begyndelsen af 1400-tallet var antallet af de fleste herreklostres godserhvervelser påfaldende lille (se Herreklostrenes godshistorie s. 135 ff., specielt s. 149). Senere var det på ny stigende, hvilket dog til dels kan skyldes, at adkomstbrevens bevaringsprocent blev større med tiden. Klostrene fik meget gods ved gavebreve og testamenter, hvorimod bispestolen udelukkende udvidede sine besiddelser ved køb eller lån mod pant i fast ejendom. For så vidt som det fremgår af brevregistraturerne er langt største parten af godset i Åkær og Silkeborg len erhvervet i løbet af 1400-tallet. Biskoppen hørte nemlig til de stormænd, der erhvervede meget af den kriseramte lavadels jordegods.

Når det gejstlige jordegods 1536 er bestemt for et eller andet områdes vedkommende, kan man på samme måde ved hjælp af de ældste bevarede lensjordebøger og kronens skøder, pante- og forleingsbreve finde de gårde, der tilhørte selvejerne og kronen i 1536 i det pågældende område. Benytter man derefter landgilden og selvejernes herlighedsafgifter til at identificere de forskellige gårde 1536 med gårdene i matriklen 1664 og hartkornet 1664 til at identificere gårdene i matriklen fra dette år med gårdene i matriklen 1688, kan man beregne, hvor meget hartkorn 1664 og 1688 der svarer til kirkens, selvejernes og kronens besiddelser 1536 i området. Det resterende hartkorn må svare til de private adelspersoners besiddelser 1536. Den anden af de to afhandlinger demonstrerer denne form for anvendelse af det i udgaverne publicerede materiale ved at bestemme det hartkorn 1664 og 1688, der svarede

til de forskellige kategorier af besiddelse i 1536 i Ning herred. Det må understreges, at det benyttede kildemateriale er utilstrækkeligt, således at man ikke kan forvente fuldstændig nøjagtighed.

Rettelser og tilføjelser:

S. II, det sidste afsnit på siden, l. 2-3: "som i Silkeborg" rettes til "som i 1606, 1611, 1558 og 1580 opbevarede på Skanderborg, Åkær og Silkeborg".

Selvejernes, kronens og Århus bispestols gods i Houlbjerg herred
1536 og dets historie.

Af Poul Rasmussen.

Vejerslev birk, dvs. Vejerslev og Ajt sogne bortset fra Astrup (se nedenfor), er i Landbohistorisk Selskabs udgave af Silkeborg lens jordebog 1586 henregnet til Silkeborg lens godsdistrikt og behandlet i denne udgave. Ejendomme i Vejerslev birk vil derfor ikke blive omtalt i det følgende.

De benyttede kilder.

De vigtigste kilder, hvori man finder oplysninger om de jordegne ejendomme og kronens og bispestolens fæstegods 1536, er Dronningborg lens jordebog 1579-80, forskellige mageskiftebreve, skøder, pante- og forleningsbreve 1536-80, af hvilke udtog er udgivet i Kronens Skøder, Danske Kancelliregistranter 1535-50 og Kancelliets Brevbøger, samt de adkomstbreve, hvis hovedindhold er gengivet i registraturen over brevene på Silkeborg 1558 (De ældste danske Arkivregistraturer II s. 1-111).

Dronningborg lens jordebog 1579-80 er utvivlsomt indsendt til kancelliet som bilag til lensregnskabet for tiden 1. maj 1579 til 30. april 1580. En jævnførelse med kongens mageskiftebreve fra 1579 og 1580 viser, at gods i Houlbjerg herred, der er erhvervet den 30. marts 1580, ikke er medtaget i jordebogen. Da hovedparten af et års landgilde forfaldt til betaling mortensdag det pågældende år, er dette kun, hvad man skulle vente. Til gengæld burde det gods, som blev afstået den 27. november 1579, være omtalt i jordebogen. Når dette desuagtet ikke er tilfældet, skyldes det, at de pågældende ejendomme blev udlagt til den nye ejer lang tid før skødets udstedelse (se Kancelliets Brevbøger 12. august 1579).

Hvad de andre kilder angår, henvises der til de forskellige udgavers indledninger og noter og for registraturen 1558's vedkommende til Repertoriets arkivoversigter 1. rk. IV s. 44 og 2. rk. VIII s. 56.

Gods omtalt i Dronningborg lens jordebog 1579-80.

I nedenstående tabeller betyder Sr skæpper rug, Sb skæpper byg, Sh skæpper havre, Shk skæpper havre kongestud, Sg skæpper gryn, Fs fjerding smør, Ps pund smør, S (brænd)svin, F får, L lam, G gæs, H høns, B bolgalte, Smg skæpper malt gæsteri, Skl skilling leding,

sk skilling, mk mark og dl daler.

I tabellerne er ørtug omregnet til skæpper efter ligningerne
 1 ørtug ru^g eller mel = 10 skæpper, 1 ørtug byg eller malt = 12
 skæpper, 1 ørtug havre = 20 skæpper. 1 skæppe korn, gryn og antage-
 lig også mel var 1/8 tønde. Af sammentællingerne fremgår det, at
 der i jordebogen regnes med, at 1 pund = 24 mark smør var 1/5 fjer-
 ding eller 1/20 tønde. På 1 daler gik der 4 mark og på 1 mark 16
 skilling. De grot, jordebogen omtaler, er omregnet til skilling
 ved hjælp af ligningen 1 grot = 3/4 skilling.

Tabellerne er disponeret alfabetisk, først efter sognenavne-
 ne og inden for de enkelte sogne efter ejerlavenes navne.

Selvejerbønder og kronetjenere.

Nr.	Sr	Sb	Sh	Shk	Sg	Fs	Ps	F	L	G	H	S	B	Smg	Sk1
Gerning sogn															
Borridsø															
1					2			1	1	1	4		1	39	3
2 af "Stougaardtz" jord	5	12	10	3										12	3
Danstrup															
3					2			1	1	1	4		1	39	6
4	10	12	20									1		19½	
Granslev sogn															
Vrangstrup															
5					2			1	1	1	4		1	39	3
Gullev sogn															
Gullev															
6	10	12	20				1					1		19½	
7	10	12	20				1					1		19½	
8	10	12	20				1	1				1		27	
Haurum sogn															
Haurum															
9					2			1	1	1	4		1	39	3
10 af "Wlls" jord				3											3
11					2			1	1	1	4		1	39	3
12 af "Ørnns" otting			20												
13 af "Fesstens" jord	10	12		3											3
Njør															
14					2			1	1	1	4		1		3
formeret 1577	10	12	10											39	
15					2			1	1	1	4		1	39	3
formeret 1577	10	12	10												
16	10	12	20				½					1		19½	
Houlbjerg sogn															
Bøstrup															
17				3		2								39	3
Hvorslev sogn															
Hvorslev															
18				3		2								39	6
Vidstrup															
19					2			1	1	1	4		1	39	3

Nr.	Sr	Sb	Sh	Shk	Sg	Fs	Ps	F	L	G	H	S	B	Smg	Sk1
Sall sogn															
Aptrup															
20					2			1	1	1	4		1	39	3
Sall															
21					2			1	1	1	4		1	39	3
22 af en øde jord				2								3	grot leding		
Skjød sogn															
Helstrup															
23					2			1	1	1	4		1	39	3
24 "Ørns" otting				1½											1½
Skjød															
25					2			1	1	1	4		1	39	3
Vellelev sogn															
Enslev															
26					2			1	1	1	4		1	39	3
Vellelev															
27				3		1		1		1	4			39	3
1-27 2 fede køer, 2 tdr. smør, 1 td. honning															

Silkeborg tjenere.

Nr.	Sr	Sb	Sh	Fs	Ps	F	L	G	H	S	Smg	Penge
Aidt sogn												
Astrup												
28	30	36	40	1						1	30	4 sk
Gerning sogn												
Borridsø												
29	10	12	20							1	15	
30	15	18	20	1						1	18	
31	10	12	20	1		1	1	1	2	1	15	
32	5	6	20							1	15	9 sk
33	20	24	40							1	24	14 sk
Danstrup												
34	5	12	10	½						1	9	
35	10	12	25	1		1	1	1	4	1	18	
36	10	12	25	1		1	1	1	4	1	18	
37	10	12	20	1						1	15	
Gerning												
38	15	18	30	1		1	1	2	1	21		
39	15	18	30	1		1	1	2	1	21		
40	15	18	30	1		1	1	2	1	21		
41	15	18	30	1		1	1	2	1	21		
42						1	1	2	1	21		
Hesselbjerg												
43	15	18	20	1						1	18	
Stærkær												
44	20	24	40	1						1	24	
45	20	24	40	1						1	24	
Tind												
46	10	12	20	1		1	1	1	4	1	18	
47	10	12	20	1		1	1	1	4	1	18	
48	10	12	20	1		1	1	1	4	1	18	
49	10	12	20	1		1	1	1	4	1	18	
50 et hus												½ dl
29-43 og 46-49 tilsammen						oksepenge:						4 mk
Granslev sogn												

Nr.	Sr	Sb	Sh	Fs	Ps	F	L	G	H	S	Smg	Penge
Granslev mølle												
51	18	ørtug mel										
Knudstrup												
52	20	24	20	1						1	gæsteri: 1 dl 4 sk	
53	20	24	20	1						1	do	
54	20	24	20	1						1	do	
55	20	24	20	1						1	do	
56	20	24	20	1						1	do	
Gullev sogn												
Gullev												
57	15	18	20	$\frac{1}{2}$		1	1	1	2	1	18	
58	10	12	10									
Nøddelund												
59	20	24	20	1			1	1	2	1	12	
60	20	24	20	1			1	1	2	1	12	
61	20	24	20	1			1	1	2	1	12	
62	20	24	20	1			1	1	2	1	12	
63	20	24	20	1			1	1	2	1	12	
64	20	24	20	1			1	1	2	1	12	
Haurum sogn												
Njær												
65	10	6	10		1					1	12	
66	10	12										
Njærsterp												
67	10	18	30					1		1	18	10 sk
68	10	18	30					1		1	18	10 sk
69	20	12	20						4	1	18	10 sk
67-69 tilsammen							1					
Hvorslev sogn												
Aldrup												
70	30	36	60	2						1	27	
"Allstrup" mølle ¹⁾												
71	9 ørtug mel											
Amstrup												
72	10	12								1		
73	20	24	40							1	24	18 sk
74	20	24	40							1	24	18 sk
75	10	12	20							1	9	8 sk
Hagenstrup mølle												
76	14 ørtug mel											
77 af en eng					1							
Hvorslev												
78	10										3	
79	10	12	20							1	15	12 sk
80	5									1	9	9 sk
81	10	12	20							1	15	
82	15	18	20							1	18	9 sk
78-82												9 sk
Vidstrup												
83	10	12	20	1						1	15	
Sahl sogn												
Sahl												
84	15	18	24	1			1	1	2	1	9	
85	15	18	24	1			1	1	2	1	9	
86	15	18	24	1			1	1	2	1	9	
87	15	18	24	1			1	1	2	1	9	
88	15	18	24	1			1	1	2	1	9	
89	15	18	24	1			1	1	2	1	9	

Nr.	Sr	Sb	Sh	Fs	Ps	F	L	G	H	S	Smg	Penge
90	15	18	24	1			1	1	2	1	9	
91	15	18	24	1			1	1	2	1	9	
92	15	18	24	1			1	1	2	1	9	
93	15	18	24	1			1	1	2	1	9	
94	15	18	24	1			1	1	2	1	9	
95	15	18	24	1			1	1	2	1	9	
96	15	18	24	1			1	1	2	1	9	
97	15	18	24	1			1	1	2	1	9	
98	formeret 1579 af et hus											9 sk
99	formeret af et hus											$\frac{1}{2}$ dl
Skibelund												
100	10	12	40	2			1	1	2	1	9	
Skibelund mølle												
101	12 ørtug mel											
Vinkelholm												
102	10	12	20	1			1	1	2	1	9	
Torsø sogn												
Futting												
103	10	14	24	1						1	15	
104	10	14	24	1						1	15	
105	10	14	24	1						1	15	
106	10	14	24	1						1	15	
107	10	14	24							1	15	
Vellew sogn												
Enslev												
108	15	18	20	1						1	12	
109	20	24	40							1	24	18 sk
Ovstmølle												
110	16 ørtug mel											
111	af en toft 10 6											
Tostrup												
112	15	18	20							1	18	
113	15	18	20							1	18	
114	formeret af en eng 8											
Vellew												
115	11	6	16				1	1	1	1	18	9 sk
116	6	7	6				1	1	1	1	18	9 sk
117	16	19	26				1	1	1	1	18	9 sk
118	16	19	26				1	1	1	1	18	9 sk
119	16	19	26				1	1	1	1	18	9 sk
120	16	19	26				1	1	1	1	18	9 sk
121	16	19	26				1	1	1	1	18	9 sk
122	16	19	26				1	1	1	1	18	9 sk
123	16	19	26				1	1	1	1	18	9 sk
124	16	19	26				1	1	1	1	18	9 sk
125	16	19	26				1	1	1	1	18	9 sk
126	16	19	26				1	1	1	1	18	9 sk
127	16	19	26				1	1	1	1	18	9 sk
128	16	19	26				1	1	1	1	18	9 sk
129	16	19	26				1	1	1	1	18	9 sk
130	16	19	26				1	1	1	1	18	9 sk
131	formeret 1579 af et gadehus											$\frac{1}{2}$ dl
Haurum sogn og by, men indført ml. gods i Sønderlyng herred												
131a	20	24	40	1						1	8	hestes vin- tergæsteri

Foruden de ovennævnte medtager jordebogen blandt gods, der kom fra Silkeborg, herlighedsafgifterne af tre gårde, der utvivlsomt har tilhørt kirkers bygningsfond eller præstebord, nemlig 1 svin

og 15 skp maltgæsteri, der svarede af et kirkebol i Gullev, 15 skp maltgæsteri, der svarede af en ejendom i Aldrup, og 1 svin og 3 skp maltgæsteri, der svarede af en ejendom i Hvorslev.

Gårde, som kongen afhændede i tiden 1536-79. Gårde, der var pantsat, perpetueret eller forlenet bort i 1579.

I det følgende gives der først en oversigt over de skøder og breve, hvorved kongen afhændede, pantsatte, perpetuerede eller bortforlenede gods i Houlbjerg herred i tiden 1536-79. Ud for de skøder og breve, der handler om gårde og afgifter af gårde, står der nogle store bogstaver, ved hvilke de pågældende skøder og breve er citeret i rubrikken "Kilde" i den efterfølgende tabel.

Det gods, som ifølge Kanc Brevb 11. januar 1551 blev pantsat til Knud Rud, blev indløst i 1573 (se nedenfor). De pågældende gårde er derfor ikke medtaget i tabellen.

Som det fremgår af Kanc Brevb 23. oktober 1553 blev landgilden af (anneks)præstegårdene i Gullev, Gerning og Torsø sogne overladt til sognepræsterne. Da der er tale om gårde, der faktisk tilhørte præstekaldene, ikke kongen, er de ikke medtaget i tabellen.

9. juni 1565 afstod kongen kongetienderne af en række sogne i Houlbjerg herred til Århus latinskole (Kron Sk). Tiender er ikke gårde og medtages af den grund ikke i tabellen.

13. oktober 1563 fik Palle Juel pantebrev på herligheden af følgende kirkegårde: 1 i Gullev, 1 i Granslev, 2 i Skjød, 1 i Loptrup (i Skjød sogn), 1 i Hasager (i Skjød sogn), 2 i Haurum, 1 i Houlbjerg, 1 i Hvorslev, 1 i Sall og 1 i Velle (Kanc Brevb) 13. juni 1572 blev Palle Juel forlenet med de samme gårde bortset fra den i Granslev og muligvis en i Haurum (Kanc Brevb). Gården i Granslev er måske identisk med præstegården i samme by, hvis herlighed kongen afhændede til fru Anne Holck i 1579 (Kron Sk I s. 193). Disse gårde medtages heller ikke i tabellen, da de tilhørte kirkernes bygningsfonds eller præsteborde, ikke kongen. Palle Juel måtte i øvrigt beholde de herlighedsafgifter, hvormed han var blevet forlenet, så længe han var landsdommer. Han fik sin afsked i 1582 og døde i 1585.

A. Kort tid før sin død fik Erik Podebusk livsbrev på en del gårde, af hvilke hans enke Sidsel Okse måtte overtage 7 gårde i Granslev, 1 i Haurum, 1 i Hvorslev, 1 i Velle, 1 i Enslev og 1 i Kovdal (Kanc Brevb 4. februar 1573). Af Kanc Brevb 12. december 1583 fremgår det, at Sidsel Okse foruden med disse gårde var forlenet med et bol i Amstrup. Af gårdene i Granslev fik hun i 1579 skøde på den ene (se G).

22. april 1573 blev provstekornet af en række sogne i Houlbjerg herred perpetueret til Randers hospital. Se H. Heilesen: Randers klostres historie s. 233.

B. 28. januar 1575 blev Christoffer Lauridsen (Udsen) forlenet med en gård i Haurum (Kanc Brevb). Christoffer Lauridsen døde først i 1580 (se nærmere Trap 5. udg. VII s. 502).

C. I marts(?) 1575 blev hr. Søren Nielsen i Haurum forlenet med

landgilden af en gård i denne by, hvis herlighed som hidtil skulle følge Dronningborg (Kanc Brevb s. 597). I Dronningborg lens jordebog 1579 er der ikke indført herlighedsafgifter eller andre afgifter af nogen fæstegård i Haurum. Muligvis er Dronningborg fejl for Århusgård, idet det i 1575 var stiftslensmanden, der oppebar herlighedsafgifterne af kirkegodset (jævnf. udgaven af Silkeborg lens jordebog 1586 s. 86). Gården er i så fald en kirkegård, som ikke har tilhørt kongen.

5. marts 1578 (jævnf. 23. oktober 1553) forlenedes præsten i Houlbjerg og Granslev sogne hr. Jørgen Pedersen med kronens part af de to sognes korntiende (Kanc Brevb). Der er altså tale om tiender, ikke om gårde.

- D. 23. December 1578 fritoges Hvorslevgårds ejer for sin og sin hustrus livstid for herlighedsafgifter, ægt og arbejde (Kanc Brevb).
- E. 16. december 1578 og 26. februar 1579 fik fru Anne Holck skøde lå 14 gårde og 1 toft i Houlbjerg, 18 agre, som kaldtes Kloster Kroge, og nogle enge i Kongstrup og i Østergårds mark. Desuden fik hun herligheden af Granslev præstegård og et kirkebol i Houlbjerg. Sidstnævnte ejendomme tilhørte sognekirkens præstebord og bygningsfond, ikke kongen.
- F. 27. februar 1579 (jævnf. 2. januar 1575, 4. september 1578 og 9. marts 1580) blev herredsfogeden og delefogeden i Houlbjerg herred, der begge boede i Enslev, fritaget for landgilde, ægt og arbejde af deres gårde, og 9. marts 1580 blev de fritaget for afgift af Nederbro eng, som de brugte til deres gårde (Kanc Brevb).
- G. 13. juli og 7. august 1579 fik fru Sidsel Okse skøde på en af de gårde i Granslev, hvormed hun var forlenet, og på et bol i Holm (Kron Sk, jævnf. Kanc Brevb 5. oktober 1578 og 6. juni 1579).
- H. 6. november 1579 fik Hans Johansen Lindenov skøde på gården Ormstrup (Kron Sk).
- I. 27. november 1579 fik Erik Vestenie skøde på 5 gårde i Aptrup, 5 gårde i Sall, af hvilke 1 hed Kærsgård, 4 gårde i Torsølund, 1 bol og 1 hus sammesteds, af hvilke det første havde ejendom på Torsø mark, og det sidste brugtes til Torsøgård (Kron Sk, jævnf. Kanc Brevb 9. marts og 12. august 1579).

I Kanc Brevb omtales besigtigelser af gods i Houlbjerg herred, der ikke synes at have ført til mageskifter, 12. december 1562, 10. september 1578, 24. november 1578, 30. november 1579 og 12. december 1579

Nb: Den efterfølgende tabels oplysninger om de afgifter, der svarede af de forskellige ejendomme, er hentet fra de kopier af skøder og mageskiftebreve, der er indført i Danske Kancellis registre. Materiale, som er yngre end 1580, det være sig indførsler i ovennævnte registre såvel som i lensjordebøger, er ikke inddraget i undersøgelsen.

Gri betyder gæsteri. De øvrige forkortelser er de samme, som benyttedes i den første tabel.

Nr.	Sr	Sb	Sh	Fs	Ps	F	L	G	H	S	Gri	Penge	Kilde
Granslev sogn													
Granslev													
132	20	24	40								1 gri		A og G
133	en gård												A
134	en gård												A
135	en gård												A
136	en gård												A
137	en gård												A
138	en gård												A
139	en gård Se nærmere nedenfor s. 10.												
Haurum sogn													
Haurum													
140	en gårds landgilde, forudsat den ikke var en kirkegård												C
141	en gård												A
142	en gård												B
143	tomt nr.												
Houlbjerg sogn													
Houlbjerg													
144	10	18	20		3						1 gri	3 mk	E ²⁾
145	10	18	20		3						1 gri	3 mk	E ²⁾
146	10	18	20		3						1 gri	3 mk	E ²⁾
147	10	18	20		3						1 gri	3 mk	E ²⁾
148	10	18	20		3						1 gri	3 mk	E ²⁾
149	10	18	20		3						1 gri	3 mk	E ²⁾
150	10	18	20		3						1 gri	3 mk	E ²⁾
151	10	18	20		3						1 gri	3 mk	E ²⁾
152	13	22	23		3	1	1	2			gri		E
153	13	22	23		3	1	1	2			gri		E
154	13	22	23		3	1	1	2	1		gri		E
155	13	22	23		3	1	1	2	1		gri		E
156	13	22	23		3	1	1	2	1		gri		E
157	13	22	23		3	1	1	2	1		gri		E
(158)	en toft	1	2	7	2								E)
Kongstrup													
(159)	Kloster Kroges 18 agre og nogle enge												E)
Hvorslev sogn													
Amstrup													
160	et bol												A
Hvorslev													
161	en gård												A
Hvorslevgård													
162	herligheden af denne selvejergård												D
Sahl sogn													
Ormstrup													
163	12 ørtug korn, $\frac{1}{2}$ td smør												H
Sall sogn													
Aptrup													
164	15	12	20	$\frac{1}{2}$		1	1	2	1		gri		I

Nr.	Sr	Sb	Sh	Fs	Ps	F	L	G	H	S	Gri	Penge	Kilde	
165	15	12	20	$\frac{1}{2}$			1	1	2	1	gri		I	
166	15	12	20	$\frac{1}{2}$			1	1	2	1	gri		I	
167	15	12	20	$\frac{1}{2}$			1	1	2	1	gri		I	
168	15	12	20	$\frac{1}{2}$			1	1	2	1	gri		I	
Sall														
169	10	12	20	1			1	1	2	1	gri		I	
170	10	12	20	1			1	1	2	1	gri		I	
171	10	12	20	1			1	1	2	1	gri		I	
172	10	12	20							1	gri	12 sk	I	
173 Kærsgård	20	24	40	1			1	1	2	1	gri		I	
Torsø sogn														
Torsølund														
174	20	24	40	2			1	1	2	1	gri		I	
175	15	18	20	$\frac{1}{2}$						1	gri		I	
176	15	18	20	$\frac{1}{2}$						1	gri		I	
177	10	12	20	1			1	1	2	1	gri		I	
178 et bol			30	1						1			I	
(179 et hus												9 sk	I)	
Vellelev sogn														
Enslev														
180 en gård												A	
181 en gård												F	
182 en gård												F	
(183 Nederbro eng												9 mk	F)	
Holm														
184 et bol										1 gri	18 sk	G		
Kovdal														
185 en gård												A	
Vellelev														
186 en gård												A	
Østergård														
(187 enge i gårdens mark														E

De i tabellerne anførte gårdes herkomst.

Gårde erhvervede fra private 1536-79.

Ifølge Kronens Skøder I og de der citerede indførsler i Danske Kancellis registre afsluttede adelige i tiden 1536-79 tre mageskifter, hvorved de afhændede følgende ejendomme i Houlbjerg herred til kongen: 1 gård i Granslev sogn og by (landgilde: 10 Sr, 12 Sb, 20 Sh, 1 Fs), som Laurids Skram afstod 31. maj 1573, 1 bol i Amstrup i Hvorslev sogn (landgilde: 10 Sr, 6 sk), som Jørgen Rosenkrantz afstod 27. september 1574, og 1 gård i Sahl sogn og by (landgilde: 15 Sr, 18 Sb, 20 Sh, 1 Fs, 1 L, 1 G, 2 H, 1 S, 1 dl gæsteri), som Palle Juel afstod 28. oktober 1578. Da Erik Po-

debusks forleningsbrev er udstedt 4. februar 1573, men Laurids Skrams skøde først er dateret 31. maj samme år, er gården i Granslev næppe en af dem, Sidsel Okse i henhold til dette brev overtog i forlening efter sin mand. Bolet i Amstrup må være det bol i denne by, hvormed Sidsel Okse havde fået sin forlening udvidet (nr. 160). Antagelig har udvidelsen også omfattet ovennævnte gård (nr. 139). Gården i Sahl må være en af de 14 gårde i denne by, der i jordebogen 1579 opføres blandt Silkeborgs tjenere, dvs. en af gårdene nr. 84-97.

Gårde, som har tilhørt de i Silkeborg len indlemmede klostre Tvilum og Alling.

Af Tvilum klostres breve (Æld Da ArkReg II s. 57 O 10-13 og 16) fremgår det, at klosteret har ejet 2 gårde i Granslev sogn og by samt 5 gårde i Aptrup, 4 (eller 3) gårde i Sall og gården Kærsgård, alle i Sall sogn. Gårdene i Granslev er identiske med de to gårde i samme by, som klosteret afhændede til bispestolen i 1497 (Æld Da ArkReg I s. 77 S 1), og gårdene i Sall sogn er utvivlsomt identiske med de 5 gårde i Aptrup, de 4 gårde i Sall og gården Kærsgård i samme by, som kongen i 1579 afhændede til Erik Vestenie (nr. 164-173). Alling kloster synes ikke at have ejet andre gårde i de i tabellerne omtalte bebyggelser end et bol i Torsø (Æld Da ArkReg II s. 191-93 K 36, L 2 og 17). Dette bol kan være identisk med bolet nr. 178, som kongen ligeledes afstod til Erik Vestenie i 1579. Dette bol lå ganske vist i Torsølund; men det bemærkes udtrykkeligt, at det havde ejendom i Torsø mark.

Ejendomme, som har tilhørt selvejerbønder.

Efter at adelens og gejstlighedens fæstere var blevet fritaget for at svare de faste ejendomsskatter leding, stud (kongestød) m. m., og efter at de faste ejendomsskatter af kronens fæstere var blevet indregnet i deres landgilde, var selvejerne de eneste, der betalte disse skatter. En gennemgang af tabellen over selvejerbønder og kronetjenere viser, at de, der svarede leding og 3 skæpper havre kongestud, ikke betalte 2 skæpper gryn, medens omvendt de,

der ydede leding og 2 skæpper gryn, ikke betalte 3 skæpper havre kongestud. Der kan således ikke være tvivl om, at de 2 skæpper gryn er afløsning for 3 skæpper havre kongestud. En del af de mænd, der svarede leding og stud eller gryn, betalte tillige kornafgifter. Dette kan skyldes, at kongen havde erhvervet gårdenes bonde-eje og forøget bøndernes ydelser med disse kornafgifter⁴⁾. I f. eks. Ning herred betalte de bønder, der udtrykkelig betegnes som selvejere, imidlertid også sommer- og vinterskat, der tilsammen kunne beløbe sig til lige så meget korn som det, bønderne i Houlbjerg herred skulle betale foruden leding og stud eller gryn m.m. Under alle omstændigheder må man regne med, at de bønder, der svarede leding og med en enkelt undtagelse tillige stud eller gryn, oprindelig var selvejere. Det drejer sig om besidderne af gårdene og jorderne nr. 1-3, 5, 9-11, 13-15, 17-27 i tabellerne. Desuden fremgår det af Kanc Brevb, at der kun svaredes herlighedsafgifter af Hvorslevgård (nr. 162), som også tilhørte en selvejer. Da herredsfogeder og delefogeder som oftest var selvejere, er det overvejende sandsynligt, at de to gårde i Enslev (nr. 181-182) som beboedes af herreds- og delefogeden i Houlbjerg herred, ligeledes var jordegne.

Kronens fæstegårde 1536.

De gårde i tabellen over selvejerbønder og kronetjenere, af hvilke der hverken svaredes leding, stud eller gryn, må formodes at være kongens fæstegårde og -jorder. Det drejer sig om de ejendomme, der i tabellen har nr. 4, 6-8, 12 og 16. Medens der svaredes 1 bolgalt af hver beboet selvejerejendom, betaltes der 1 (brænd)svin af hver beboet fæstegård. Af de 4 af fæstegårdene svaredes der desuden smørskyld.

Af breve, der er trykt i Da Mag 4. rk. IV s. 225 f, fremgår det, at Jørgen Rud, der døde 1504 eller 1505, havde haft Ranegods i Kalø len i pant, og at dette pant omfattede de 5 gårde, som udgjorde byen Knudstrup i Granslev sogn. Senere havde andre medlemmer af slægten Rud, sidst Otte Rud Ranegods i Kalø len i pant (se Kr. Erslev: Danmarks len og lensmænd 1513-96 s. 119). Efter

hans død blev det i 1573 indløst fra hans enke Pernille Okse, hvorefter den del af godset, som nu lå i Dronningborg len, blev lagt under dette (Kanc Brevb 16. og 24. juni 1573). Selv om alle andre i tabellen over Silkeborgtjenere anførte ejendomme var gammelt bispegods (se nedenfor), kan der ikke være tvivl om, at de 5 gårde i Knudstrup, der altså hørte til det gods, kongen havde konfiskeret fra den for drabet på Erik Glipping dømte Rane Jonsen eller fra en anden fredløs mand, er de samme som gårdene nr. 52-56 i tabellen. I den originale jordebog anføres de da også til sidst og ikke sammen med Granslev mølle i samme sogn.

Bispestolens gårde 1536.

Før reformationen var Silkeborg en af en af Århusbispens hovedgårde, til hvilken bl.a. hans besiddelser i Houlbjerg herred hørte. Også efter 1536 var det en tid lensmanden på Silkeborg, der administrerede det gamle bispegods i dette herred. I 1548 bestemte kongen imidlertid, at bispegodset i Houlbjerg herred fremtidig skulle bestyres af lensmanden på Randersgård, det senere Dronningborg, der forvaltede så godt som alt det øvrige krongods i herredet (Dan KancReg 3. og 5. april 1548). Bortset fra gårdene nr. 52-56, der lå i Knudstrup og som ovenfor omtalt var gammelt krongods, kan der således ikke være tvivl om, at de ejendomme, der omtales i jordebogen 1579-80 som Silkeborgtjenere, har tilhørt Århus bispestol før reformationen. Det drejer sig om de ejendomme, der i tabellen har nr. 28-51 og 57-131.

I det efterfølgende afsnit om bispegodsets historie regnes der med, at de gårde, man ved hjælp af Silkeborgregistraturen kan gøre det sandsynligt, at bispestolen har erhvervet i Houlbjerg herred, først og fremmest skal søges blandt dem, der hørte med til Silkeborgtjenernes ejendomme i jordebogen 1579-80. Kun når bispestolen synes at have erhvervet flere gårde i en bebyggelse end dem, der omtales i afsnittet om Silkeborgs tjenere, er det forsøgt at finde disse blandt de gårde, kongen vides at have afhændet, pantsat eller forlenet bort i tiden 1536-80. De gårde, der kan komme på tale, er ejendommene nr. 132-139, 1 eller flere (gods) af

gårdene nr. 144-157, nr. 163 og nr. 184 i tabellen.

Gårde, der enten har tilhørt bispestolen eller kongen i 1536.

De resterende gårde er enten gammelt bispegods eller gammelt kron-gods. Det er gårdene nr. 131a, 140-142, 144-157 bortset fra 1 eller flere gårde, nr. 161, 174-177, 180 og 185-186.

De gårdes historie, som tilhørte Århus bispestol 1536.

Nedenstående oversigt er udarbejdet på grundlag af den i Æld Da ArkReg II s. 1 ff. trykte registratur over brevene på Silkeborg 1558 (se nærmere udgaven af Silkeborg lens jordebog 1586 s. 120 ff. med henvisninger). De registrerede breve citeres ved de store bogstaver og de tal, hvormed de er betegnet i registraturen.

Oversigten omfatter alene de breve, der handler om gårde og møller i de byer, som omtales i tabellerne, og alene de breve, hvorved biskoppen erhvervede rettigheder i jordegods, det vil si-ge skøder, mageskiftebreve, pantebreve (forkortet pant.), forhøj-elsesbreve og opladelsesbreve på panter, indløsninger af pante-breve, indførsler og "breve på" gods. I udgaven af Silkeborg lens jordebog 1586 er de breve, hvorved biskoppen sikrede sin besid-delse af en gang erhvervede rettigheder i jordegods, inddraget i undersøgelsen. Af sådanne breve medtages ingen, dog bortset fra dem, ved hvilke det konstateres, at biskoppen ejede flere gårde i vedkommende bebyggelse, end det fremgår af de ældre breve vedrø-rende godserhvervelser.

Selv om det ingenlunde altid er sikkert, forudsættes det i almindelighed, at de breve, hvis modtagere ikke nævnes, er udstedt til biskoppen⁵⁾, at "kirken" betyder bispestolen (se udgaven af Silkeborg lens jordebog 1586 s. 125), og at ingen af brevene hand-ler om generhvervelsen af gods, biskoppen havde afstået.

Lå alle eller nogle af de gårde, to breve omhandler, i samme bebyggelse, regnes der desuden i følgende tilfælde med, at de på-gældende gårde er identiske med hinanden:

- (a) Det anføres udtrykkeligt.
- (b) Der er tale om gårde, der har deres specielle navne, som beg-ge breve anfører.

- (c) Et af brevene omhandler lige så mange gårde, som der ifølge matriklen 1688 eller andre kilder lå i vedkommende bebyggelse.
- (d) Begge breve oplyser, at gårdene var placeret på samme måde i forhold til en bestemt lokalitet, eller at de har tilhørt samme person eller institution.
- (e) Begge breve angår (andele af) lige mange gårde i vedkommende bebyggelse og altid flere end 1, helst flere end 2.
- (f) Begge breve angår, helst lige mange, gårde i de samme 2, helst flere end 2 bebyggelser. (Uden år og 1479 S 33a-e er således 4 pantebreve og 1 skøde på 2 gårde i Futting og 1 gård i Enslev.- 1476 S 66 og 1479 S 37 angår begge 1 gård i Hvorslev og 1 gård i Borridsø.- Uden år S 75 og 1479 S 74 angår begge 1 gård i Njør og 2 gårde i Njørsterp.- 1410 T 27 vedrører Digsgård i Gerning, 2 gårde i Aldrup, 1 gård i Hvorslev og 1 gård i Tind, medens 1432 T 28 vedrører Digsgård og endnu 1 gård i Gerning, 3 gårde i Aldrup, 1 gård i Hvorslev og 1 gård i Tind, der hed Trevad.- 1473 T 37 vedrører 4 gårde i Sall, 3 gårde i Grølsted m.m. gods i Houlbjerg herred, medens 1474 T 38 vedrører 4 gårde i Sall, 3 gårde i Grølsted, 1 bol i Amstrup, 2 gårde i Velle, 1 gård i Enslev og Salstrup m.m. gods i Houlbjerg herred.- 1428 T 46, 1429 T 27, 1433 A3 og 1436 A 5 angår alle gods i Gullev, Bøgeskov og Nøddelund).
- (g) Begge breve er udstedt af samme person eller institution eller af en person og hans efterladte enke og (eller) arvinger, og det ene er et pantebrev, et forhøjelsesbrev eller opladellesbrev, medens det andet er et yngre forhøjelsesbrev, opladelsesbrev eller skøde. (Udstederen af pantebrevet 1445 S 9 Kirsten Falksdatter var således svigermøder til udstederen af skødebrevet 1461 S 8 Hans Eriksen).

I det følgende henvises der til ovenstående punkter ved deres bogstaver sat i parentes.

Astrup, Aidt s. 1464 S 48a pant., 1465 S 48b og 1467 S 48c skøde på samme gård (se det ovenfor under punkterne a, c (matr. 1688) og g anførte): 1 gård = nr. 28 i tabellerne.

Borridsø, Gerning s. 1467 S 67 pant. 1 gård.- 1476 S 66 pant., 1479 S 37 skøde på samme gård (se f og g): 2 af de 5 gårde nr. 29-33.

Danstrup, Gerning s. 1414 (T 6) 2 gårde: 2 af de 4 gårde nr. 34-37.

Gerning by og s. 1410 (T 27) pant. og 1432 T 28 skøde på samme gård (se b og f) og endnu 1 gård: 2 af de 4 eller 5 gårde 38-41(42).

Hesselbjerg, Gerning s. 1407 (T 7a) pant., 1425 T 7c skøde og 1425 T b skøde på samme gård (se b, c (matr. 1688) og g): 1 gård = nr. 43.

Starkær, Gerning s. Som omtalt i note 5 blev denne gård først pinsedag 1420 overdraget til bispestolen: 1 gård, der i 1579 var delt i 2, nr. 44-45.

Starkær var en gammel hovedgård. Brevene T 13, 19 og 20 angår da også Starkær og andet ikke nærmere specificeret gods i Houlbjerg herred, formodentlig fæstegårde i andre af Gerning sogns byer, der hørte under Starkær og blev overdraget til bispestolen sammen med hovedgården.

Tind, Gerning s. 1410 T 27 pant. og 1432 T 28 skøde på samme gård (se f). Gården var øde i 1432: 1 af de 4 gårde nr. 46-49.

Granslev by og s. 1387 S 7 pant. 1 øde bygge.- 1425 S 16, 1438 S 18, 1451 S 17, 1461 6/2 S 14 pante- og opladelsesbreve, 1461 16/2 S 6, 1461 1/5 S 15 og 1461 31/12 S 8 skøder på parter af antagelig de samme 2 gårde (og gods) (se e og g).- Uden år S 4a og b pant. og 1443 S 5 skøde på samme gård (se g).- 1445 S 9 pant. og 1461 S 8 skøde på samme bol (se g).- 1474 S 12 opladelsesbrev på 1 gård.- 1497 S 1 mageskiftebrev på 2 gårde: 6 gårde, 1 bol, 1 øde bygge (og gods) = de 7 gårde nr. 132-138.

Granslev mølle, Granslev sogn. 1482 S 23 lavhævd på Granslev mølle = nr. 51.

Gullev by og s. (Det gods biskoppen erhvervede 1428 T 46 og 1429 T 47, afstod han 1433 A 3 til Anders Hvas' enke fru Thore).- 1479 29/9 R 40 indløst pantebrev og 1479 30/9 R 59 skøde på samme gård (se g).- 1528 R 60 mageskiftebrev på 1 gård: 2 gårde = nr. 57-58.

Nøddelund, Gullev s. (Det gods, biskoppen erhvervede 1428 T 46 og 1429 T 47, afstod han 1433 A3 til Anders Hvas' enke fru Thore).- 1512 R 25 skøde på 4 gårde, 1514 R 24 kvittering for penge, hvorfor et pant i disse gårde var indløst.- 1528 R 60 mageskiftebrev på 2 gårde: 6 gårde = nr. 59-64.

Njær, Haurum sogn. 1445 F 39 skøde på rettigheder i Njær.- Uden år S 75 pant. og 1479 S 74 skøde på samme gård (se f og g): 1 gård og rettigheder i gods = 1 eller begge gårde nr. 65-66.

Njærsterp, Haurum s. 1448 S 77 pant. 1 gård.- Uden år S 75 pant. og 1479 S 74 skøde på de samme 2 gårde (se f og g): 3 gårde = nr. 67-69.

Houlbjerg by og s. 1457 S 47 skøde på gods.- 1489 S 55 pant. og 1492 S 56 forhøjelseshbrev på pantet i samme gård (se g): 1 gård og gods = nogle af de 14 gårde 144-157.

Aldrup, Hvorslev s. 1408 T 30 skøde på 1 gård.- 1410 T 27 pant. på 2 gårde og 1432 T 28 skøde på de samme 2 gårde og endnu 1 gård (se f): 4 gårde, hvoraf nr. 70 er den ene.

Amstrup, Hvorslev s. 1474 T 38 stadfæstelse af lavhævd på 1 bol.- 1486 S 63 pant. og 1487 S 64 skøde på samme gård (se g).- 1501 T 32 Vidisse på et brev om indløsning af pant i 1 gård.- Uden år R 61 pant. og 1513 R 62 skøde på samme gård (se g): 1 bol og 3 gårde = nr. 72-75.

Hagenstrup mølle, Hvorslev s. 1498 S 40 skøde på møllen = nr. 76.

Hvorslev by og s. 1348 S 38 skøde på 1 gård.- 1410 T 27 pant. og 1432 T 28 skøde på samme gård (se f).- 1468 S 65 pant. på 1 gård.- 1472 S 35 pant. og 1475 S 36 skøde på samme gård (se g).- 1476 S 66 pant. og 1479 S 37 skøde på samme gård (se f og g): 5 gårde = nr. 78-82.

Vidstrup, Hvorslev s. 1517 T9 sognevidne, at et kær har været fælles fædrift til Vidstrup by. Det, at sognevidnet lå i bispestolens arkiv, viser, at den ejede gods i Vidstrup by, antagelig gård nr. 83.

Ormstrup, Sahl s. 1514 23/8 R 3 skøde på, 1514 3/9 R 20 forhøjelseshbrev på pant i, 1515 29/11 R 1 skøde på og 1515 16/12 R 2 skøde på denne gård (se b, c (matr. 1688), f og g): 1 gård = nr. 163.

Sahl, Sahl s. 1514, 1515 og 1516 R 7, 21, 1, 2 og 28 breve, der dokumenterer erhvervelse af gods bl.a. gårde, hvoraf der svarede 1 læst (dvs. 24 ørtug) korn.- 1516 R 32 brev på 1 gård.- 1517 13/1 R 13 mageskiftebrev på 1 gård.- 1517 29/1 R 10 lavhævd på al Sahl s. æsket af Erik Hvas, der ifølge R 5 var bispens lensmand på Ormstrup: 2 gårde og gods, nemlig alle gårde bortset fra præstegården = de 14 gårde nr. 84-97.

Skibelund, Skibelund mølle og Vinkelholm i Sahl s. 1514 og 1515 R 7, 1 og 2 breve, der dokumenterer erhvervelse af gods i

Sahl s.- 1517 R 10 lavhævd på al Sahl s. æsket af biskoppens lensmand på Ormstrup: gods, nemlig de 3 ejendomme nr. 100-102.

Futting, Torsø s. Uden år S 33a-i pantebreve og 1479 S 33e skøde på de samme 2 gårde (se f): 2 af de 5 gårde nr. 103-107.

Enslev, Vellelev s. Uden år S 33a-d pantebreve og 1479 S 33e skøde på samme gård (se f): 1 af de 2 gårde nr. 108-109.

Holm, Vellelev s. 1438 R 75 ejendomsbrev på (Vellelev)holm: 1 ejendom (jævnf. matr 1688 og Trap 5. udg. VII s. 490) = nr. 184.

Ovstmølle, Vellelev s. 1502 S 44 skøde på denne mølle = nr. 110.

Tostrup, Vellelev s. 1486 S 51 skøde på 1 gård.- 1498 S 52 skøde på 1 gård.- 1503 T 34 mageskiftebrev på 1 gård: 3 gårde, hvoraf de 2 er nr. 112 og 113.

Vellelev by og s. 1403 R 77 skøde på 1 gård.- 1473 og 1474 (T 37 og 38) lavhævd og stadfæstelse på lavhævd på 2 gårde, af hvilke den ene er den i 1403 erhvervede.- Uden år S 49 pantebreve på og 1485 S 50 skøde på de samme 2 gårde (se e og g).- 1485 R 76 skøde på 1 byggested.- 1503 T 34 mageskiftebrev på 1 gård: 5 gårde og 1 byggested, nemlig 5 eller 6 af de 16 ejendomme nr. 115-130.

Af de 91 eller 92 gårde, bol og møller, som omtales i afsnittet Silkeborgs tjenere i jordebogen 1579-80, er biskoppens erhvervelse eller besiddelse af de 64 eller 67 i henhold til ovenstående dokumenteret i breve, som Silkeborgregistraturen medtager. Af de breve, der dokumenterer biskoppens erhvervelse eller besiddelse af disse ejendomme, stammer 1 fra 1300-tallet, resten fra 1400- og begyndelsen af 1500-tallet. Særlig mange breve er dateret til tiårene 1410-19, 1470-79, 1480-89 og 1510-19.

Noter.

- 1) "Allstrup" mølle er sat i forbindelse med Aldrup i Hvorslev sogn, fordi Danmarks Stednavne, Viborg amt s. 129 regner med denne mulighed. I en fortegnelse over øde gods i Dronningborg lens jordebog 1610 omtales møllen imidlertid som "Adstrup" mølle, hvad der vel snarest tyder på, at den lå ved Astrup i Aidt sogn.
- 2) I stedet for de 3 mark penge svarede fæsterne af disse gårde muligvis 3 mark eller 1/8 pund smør.
- 3) "Amestrup" i Kron Sk I s. 184 er ikke som angivet i registeret

Amstrup i Houlbjerg herred, men fejl for Ommestrup i Mørke sogn, Øster Lisbjerg herred. Se Årb Rand 1913 s. 90,

- 4) Houlbjerg herred hørte ikke til dem, hvis selvejere fik deres bondeejere konfiskeret på grund af deltagelse i Clemensfejden. Se Thomas B. Bang i Historisk Tidsskrift 8. rk. VI s. 168.
- 5) 1495 R 11 er et tingsvidne om, at der i 40 år ikke har været køret på Ormstrup. Selv om det ikke omtales, hvem der æskede tingsvidnet, kan det ikke være biskoppen, da det af R 1-3 fremgår, at Ormstrup først i årene 1514-15 kom i bispestolens besiddelse.- Brevene T 11-14 og T 20 er skøder og opladelsesbreve fra 1419 og 1420 på gården Starkær (se Jyske Samlinger 2. rk. I s. 32 ff. og matr. 1688). Modtagerne af T 11-14 omtales ikke, medens registraturen anfører, at modtageren af T 20 var biskoppen. Samtlige breve må imidlertid være udstedt til biskop Bo privat, da det af Scr Rer Dan VI s. 517 fremgår, at han først 26. maj 1420, altså efter udstedelsen af T 20 den 10. februar samme år, overdrog gården til bispestolen.

Rettelser og tilføjelser.

- S. 14 l. 8 f.n.: Efter (T 6) indføjes "pant".
- S. 14 l. 2 f.n.: "1425 T b" rettes til "1425 T 7b".
- S. 17, det sidste afsnit før noterne: Det bemærkes, at 10 af de ejendomme, hvis erhvervelse ikke er dokumenteret i Silkeborgregistraturens breve, lå i Velleb, hvor bispestolen har haft en gammel hovedgård (se Scr Rer Dan VI s. 388 og 405).

Besiddere af fast ejendom i Ning herred 1536, deres ejendomes afgifter og hartkorn 1664 og 1688.

Af Poul Rasmussen.

I 1957 udkom Den katolske kirkes jordegods i Århus stift, Herreklostrenes jordegods i det 16. århundrede og dets historie, i 1960 udgav Landbohistorisk Selskab Århusgård og Åkær lens jordebog 1544, og i 1972 og 1975 udgav samme selskab Århus domkapitels jordebøger I-III. Da Århusgård len i 1544 kun omfattede de katolske biskoppers jordegods, giver disse bøger i forbindelse med C.J.T. Thomsens Århus hospital i det tidligere sortebrødrekloster (1942) oplysninger om hovedmassen af den katolske kirkes jordegods i Ning herred. Den ældste fortegnelse over selvejernes ejendomme og kronens fæstegods i Ning herred er Århusgård lens jordebog ca. 1580, hvis beskrivelse af disse ejendomme gengives i det følgende. Ved hjælp af ovennævnte udgaver m.m., kongens skøder og øvrige breve samt matriklerne 1664 og 1688 er man i stand til at rekonstruere nogenlunde nøjagtige jordebøger over selvejernes ejendomme, kronens fæstegods og de forskellige gejstlige embeders og institutioners jordegods i 1536. Desuden kan man ligeledes med nogenlunde sikkerhed bestemme de pågældende ejendomes hartkorn 1664 og 1688. Det resterende hartkorn 1664 og 1688 skulle være de ejendomes, som tilhørte private godsejere i 1536. Ved disse undersøgelser, som det er hensigten at foretage i nærværende pjece, tilvejebringes der ikke blot en oversigt over størrelsen og beliggenheden af de forskellige kategorier af besidders gods 1536, der skabes også materiale for andre undersøgelser som bestemmelse af forholdet mellem hartkorn og afgifter, redegørelser for adelsgodsets historie osv.

Ning herreds nordgrænse.

Hasle herred bliver gjort til genstand for en af Ødegårdsprojektets punktundersøgelser. Som det nærmere vil blive behandlet i projektets publikationer, adskiller dette herred sig på flere måder fra naboherredet, Ning herred. Her skal der kun gøres opmærksom på, at grænsen mellem de to herreder oprindeligt var stærkt markeret. Den bestod nemlig både af Århus å og Brabrand sø og af et sent opdyrket skovbælte i den nordligste del af Ning herred. Vidnesbyrd om dette skovbælte er ikke blot de fra nyere tid velkendte skove, Havreballe skov,

Viby Bøgeskov og Høskov, forskellige skove i den nordlige del af Kolt sogn og skovene på hovedgården Constantinsborgs grund, men også en række unge, nu som oftest nedlagte bebyggelser. Valdemars jordebog omtaler således som kronens gods "Viby 60 mark guld og mere med småbyerne". Til disse småbyer hører muligvis de i Århus kankorbords jordebog ca. 1313 omtalte torper "Loppæthorp" og "Wiuæltthorp" samt eventuelt "Aggistorp" (se nærmere udgaven af Århus domkapitels jordebøger II s. 48 og III s. 69). Disse torper indlemmedes formodentlig i hovedgården Havreballegård, senere Marselisborg, der lå i Viby sogn. Resten af dette sogn bestod i 1683 af en enkelt bymark, men en analyse af landskiftet tyder på, at byen var sammensat af tre bebyggelser, en landsby, kongsgården og en udflytterby, hvis gårde den dag i dag hedder Terp (Aug. F. Schmidt: Viby sogns historie II s. 20 ff.). Fra markbogen og tingbøgerne kendes desuden navnene på tre, måske fire nedlagte torper i (eller ved) Viby sogn, nemlig Parup, Jelstrup, Kvastrup og måske Østrup (Viby sogns historie II s. 28). En analyse af landskiftet i Viby sogns naboby, Stautrup, tyder på, at byen er dannet ved sammenlægning af en hovedgård Gammel Stautrup og dens to landbostavne med en by, der hed Koltrup (Århus stifts årbøger 1956 s. 68 ff.). Viby, Stautrup og Kolt er de eneste byer i Ning herred, hvis landskifte hidtil er blevet analyseret. Det er naturligvis så få bymarker, at man ikke på dette grundlag kan sige noget generelt om landskifterne i herredet. Værd at bemærke sig er det dog, at medens mange byer i Hasle herred er regelmæssigt bolskiftet, er landskiftet i Viby uregelbundet, i Kolt et solskifte og i Stautrup et gårdgruppeskifte, hvor nogle fald tilhørte den ene, andre den anden gårdgruppe.

Selvejernes ejendomme og kronens fæstegods 1580.

Den ældste bevarede jordebog for Århusgård len stammer fra 1544. Den omfatter imidlertid som ovenfor omtalt kun det jordegods, der havde været i de katolske biskoppers besiddelse, og dertil hørte hverken selvejergodset eller kronens fæstegods i Ning herred. Dette gods findes først omtalt i den næste i rækken af bevarede jordebøger. Den er ikke dateret; men da den medtager gods, der blev lagt til lenet i maj måned 1579 (se nedenfor), må den antages at være affattet i 1580. Når denne jordebog er bevaret, står det formodentlig i forbindelse med, at lenet skiftede lensmand i 1580 (Kr. Erslev: Len og lensmænd I s. 42).

I det følgende gives der i tabellarisk form oplysninger om afgifterne, der svarede af de ejendomme, som jordebogen ca. 1580 om-

taler. Hestegæsteriet og svinene er i jordebogen opført i særlige lister, men da bebyggelsernes og fæsternes navne anføres både i disse lister og i fortegnelsen over de øvrige afgifter, volder det ingen vanskeligheder at fastslå størrelsen af det hestegæsteri og de ydelser af svin, der påhvilede de enkelte ejendomme. Af hensyn til senere citeringer er ejendommene løbenummereret.

Benyttede forkortelser: SL = skilling leding, SR = skæpper rug, SB = skæpper byg, SH = skæpper havre, F = får, L = lam, H = høns, St = stød, G = gæs, HG = hestes gæsteri, Sv = svin, td = tøn-
de, fj = fjerding, skp = skæpper, mk = mark, sk = skilling.

Anvendte omregninger: 1 td. = 4 fj = 8 ottinger smør og honning, 1 td = 8 skp korn, 1 pund = 2 ørte korn, 1 ørte rug = 10 skp, rug, 1 ørte byg = 12 skp byg, 1 ørte havre = 20 skp havre, 1 mk = 16 sk, 1 grot = $\frac{3}{4}$ sk, 1 sk grot = 9 sk, 1 leding = $1\frac{1}{2}$ sk eller 2 grot, 1 stød = 3 skp havre, 1 hests gæsteri afløstes med 6 skp havre (eller 3 skp malt).

Selvejere i jordebogen 1580.

Nr	SL	SR	SB	SH	F	L	H	Vinterskat				G	H	HG	Sv
								St	SR	SB	SH				
Malling treding															
Slet, Tranbjerg sogn															
1	$1\frac{1}{2}$	$2\frac{1}{2}$	3	5			1 2	1	$2\frac{1}{2}$	3	5	1 2	6	1	
2	$1\frac{1}{2}$	3	4	6			1 2	1	3	4	6	1 2	9	1	
3		3	4	6			1 2		3	4	6	1 2	9	1	
4		$2\frac{1}{2}$	3	5			1 2		$2\frac{1}{2}$	3	5	1 2	6	1	
1-4													2		1)
Holme, Holme sogn															
5	$4\frac{1}{2}$	5	6	10			1 2	3	5	6	10	1 2	14	1	
6	$1\frac{1}{2}$	2	3	3			1 2	1	2	3	3	1 2	7	1	
7	$1\frac{1}{2}$	2	2	3			1 2	1	2	2	3	1 2	6	1	
6-7															2)
Over Fløjstrup, Beder sogn															
8	3	6	8	12			1 2	2	6	8	12	1 2	18	1	3)
Neder Fløjstrup, Malling sogn															
9	$1\frac{1}{2}$	3	4	6			1 2	1	3	4	6	1 2	16	1	
10	$4\frac{1}{2}$	3	4	6			1 1 2	3	3	4	6	1 2	16	1	
Elmose, Malling sogn															
11	$1\frac{1}{2}$	3	4	6			1 2	1	3	4	6	1 2	14	1	
Ajstrup, Malling sogn															
12	$1\frac{1}{2}$	3	4	6			1 2	1	3	4	6	1 2	12	1	
Storenor, Malling sogn															
13	3	3	4	6			1 2	2	3	4	6	1 2	12	1	4)
Skyttens bygge															
13a													4		
Starup, Malling sogn															
14	$4\frac{1}{2}$	6	8	12			1 1 2	3	6	8	12	1 2	18	1	
15	$4\frac{1}{2}$	3	4	6			1 2	1	3	4	6	1 2	11	1	5)

Nr	SL	SR	SB	SH	F	L	H	Vinterskat				G	H	HG	Sv					
								St	SR	SB	SH									
Pøel, Malling sogn																				
16	3	3	4	6				½	td honning	1	2	2	3	4	6	1	2	14	1	
Pedholt, Malling sogn																				
17	1½	3	4	6						1	2	1	3	4	6	1	2	16	1	
Malling by og sogn																				
18	1½	3	4	6					1 fed ko	1	2	1	3	4	6	1	2	13	1	
19	1½	3	4	6	1	1	2			2	3	2	3	4	6	1	2	15	1	
20	4½	3	4	6					1 fed ko	1	2	3	3	4	6	1	2	15	1	
21	1½	3	4	6						1	2	1	3	4	6	1	2	18	1	
Ask, Astrup sogn, en øde jord																				
22									18 sk											
Beder, Beder sogn, "et legs guodz"																				
23	1½								6 grot	1									3	
Børup, Tranbjerg sogn																				
24	1½	3½	4	7½					1 fj smør	1	2	2	3½	4	7½	1	2	12	1	
"Skanings" jord																				
25	1½								4 sk	2										
Malling treding i alt																				
	52½	93							2 td smør	6	44		71½	141½			44		7)	
		71½	141½						1 td honning		22	35	93				22			
									3 fede køer											
									2 td salt											
									2 mk sildepenge											
									18 grot											
									25 sk											
Mårslet treding																				
Testrup, Mårslet sogn																				
26	1½	5	6	10					½ td honning	1	2	1	5	6	10	1	2	18	1	
27	4½	5	6	10					½ td honning	1	2	3	5	6	10	1	2	18	1	
28	4½	2½	3	5					1 fj smør	1	2	3	2½	3	5	1	2	13	1	
Mårslet by og sogn																				
29	1½	3	4	7					1 fed ko	1	1	2	1	3	4	7	1	2	11	1
30	3	5	6	10					1 fed ko	1	1	2	1	5	6	10	1	2	11	1
"Suend Giødsens" bygge																				
31																				
32	1½	5	6	10					½ td smør	1	2	1	5	6	10	1	2	16	1	
"Studz" bygge																				
33		6																		
34		2½	3	5									2½	3	5				13	
af Joen Andersens gård																				
35		2	2	3									2	2	3					
36	1½	2½	3	5						1	2	1	2½	3	5	1	2	8	1	
31-36									1 fed ko	1										
"Huids" bygge																				
37	1½	1	1	2									1	1	1	2				
"Thusens" bygge																				
38	1½	1	1	2									1	1	1	2				
Battrup, Tiset sogn																				
39	1½	3	3	6					1 fj smør	1	1	2	1	3	3	6	1	2	18	1
Drammelstrup, Astrup sogn																				
40	1½	2	3	5						2	1	2	1	2	3	5	1	2	16	1
Børup, Tranbjerg sogn																				
41	3	3½	4	7½					1 td salt	1	2	1½	3½	4	7½	1	2	12	1	
Hørret, Mårslet sogn																				
42	1½	3	4	6					1 fj smør	1	2	1	3	4	6	1	2	10	1	
43	1½	3	4	6					1 fj smør	1	2	1	3	4	6	1	2	10	1	
44	1½	3	4	6					1 fj smør	1	2	1	3	4	6	1	2	10	1	

Nr	SL	SR	SB	SH	F	L	H	Vinterskat				G	H	HG	Sv									
								St	SR	SB	SH													
"Nebsbiigge"																								
45									2	sk	grot	1				5	1							
46	1½	2	2	4					2	mk	sildepg	1	2	2	4	1	2	10	1					
47		2	2	3					1	td	salt	1	1	2		1	2	10	1					
									2	sk	grot													
48	1½	3	4	6					1	fj	smør	1	3	4	6	1	2	10	1					
Langballe, Mårslet sogn																								
49	3	4	5	8									1	2			12	1						
50	3	5	6	9									1	2			15	1						
51	3	5	6	9					4	sk	grot	1	1	2		1	2	12	1					
52	1½	3	4	5					2	mk	sildepg	1	3	4	5	1	2	12	1					
"Studtz" bygge																								
53	1½																			12)				
"Springs gardt"																								
54	1½																							
"Ødegardt" mark																								
55	1½																				13)			
Obstrup, Mårslet sogn																								
56	3								2	td	gryn					1								
Lille Fulden, Beder sogn																								
57	1½															1								
Mårslet treding i alt																								
	54		98						2	td	smør	10		40										
		76		149½					1	td	honning		20											
									3	fed	køer													
									2	td	salt													
									4	mk	sildepenge													
									2	td	gryn													
									8	sk	grot													
Tiset treding																								
Jegstrup, Tranbjerg sogn																								
58	4½	3	4	6					½	td	smør	1	2			3	3	4	6	1	2	18	1	
									2	sk	grot													
Ingerslev, Tiset sogn																								
59	1½	2	3	4					1	fj	smør	1	1	2		1	2	3	4	1	2	10	1	14)
60	1½	2	3	4					1	fj	smør		1	2		1	2	3	4	1	2	7	1	
61	1½	4	4	6					1	fed	ko	1	1	2		1	4	4	6	1	2	13	1	
62	3	6	8	12					4	mk	sildepg	1	1	2		2	6	8	12	1	2	20	1	
63	3	4	4	6					4	sk	grot	1	1	2		2	4	4	6	1	2	10	1	
Ravnholt, Tiset sogn																								
64	3	4	5	8					1	fed	ko	1	1	2		2	4	5	8	1	2	18	1	
65	3	3	4	6									1	2		2	3	4	6	1	2	12	1	
66	1½	4	5	8					1	1	2	1	1	2		1	4	5	8	1	2	16	1	
67	4	4	5	7					½	fj	smør	1	2		2	4	5	7	1	2	16	1		
									1	fj	honning													
									2	sk	grot													
68	5																							
herredsfoged og derfor fritaget for de øvrige afgifter																								
69	3	3	4	6					1	fj	smør	1	2			2	3	4	6	1	2	16	1	
Ask, Astrup sogn																								
70	4	3	4	6					1	fed	ko	1	1	2		1	3	4	6	1	2	16	1	
Astrup by og sogn																								
71	1½	4	5	8									1	2		1	4	5	8	1	2	12	1	
72	1½	2	2	3									1	2		1	2	2	3	1	2	10	1	
73	3	2	2	2½					1	td	salt					2	2	2	2½			8	1	
Stavtrup, Kolt sogn																								
74	1½	2	3	5									1	2		1½	2	3	5	1	2	10	1	
75	2½	4	5	7					½	td	honning	1	2			2½	4	5	7	1	2	18	1	

Nr	SL	SR	SB	SH	F	L	H	Vinterskat				G	H	HG	Sv			
								St	SR	SB	SH							
Åbo, Ormslev sogn																		
76	1½	4	4	8				1	4	4	8			14	1			
Edslev, Kolt sogn																		
77	3	3	3	5	1	1	2	2	3	3	5	1	2	11	1			
78	3	3	3	5	1	1	2	2	3	3	5	1	2	13	1			
"Nøbsbiige"																		
79				2	1										2			
Enslev, Kolt sogn																		
80	3	5	7	11			½	td smør	1	2	2	5	7	11	1	2	19	1
Tiset treding i alt																		
	59		87				19				35		87		19			
		71	135½	7½	fj smør	9	38		71		133½		38					
					3	fj honning												
					3	fede køer												
					2	td salt												
					4	mk sildepenge												
					8	sk grot												

Penge, som tages for mælkekøer og ydes årlig st. Valborgs dag, 12 mk for hver ko¹⁵⁾. (Listen over yderne af malkekøer er ældre eller yngre end fortegnelserne over selvejernes øvrige afgifter. Det er derfor ikke altid muligt at identificere gårdene i listen med gårdene i fortegnelsen).

Malling treding

1 gård i Slet (nr. 1) og 1 gård sammesteds 1 ko
1 gård i Ajstrup (nr. 12) og 1 gård i Storenor (nr. 13) 1 ko

Mårslet treding

1 gård i Langballe 1 ko
1 gård sammesteds (nr. 49) 1 ko
1 gård i Malling(!) (nr. 21) og 1 gård sammesteds(!) 1 ko

Tiset treding

2 gårde i Ravnholt (nr. 65 og 66) 1 ko
2 gårde i Astrup (nr. 71 og 72) 1 ko
1 gård i Edslev (nr. 78) og 1 gård i Åbo (nr. 76) 1 ko

Kronens fæstegods i jordebogen 1580.

Krekær tjenere.

Nr	ørte	ørte	ørte	sk	hestes	svin
	rug	byg	havre	grot	gæsteri	
Krekær, Malling sogn						
81	1	1	2	2	11	1
82	2	1	1	2	11	1
83	1	2	1	2	11	1
81-83					2	
Elkær, Malling sogn						
84	2	2	2	4	16	1
Malling by og sogn						
85	1	1	1	2	3	1
Dalsgård, Langballe by, Mårslet sogn						
86	2	2	1	2	10	1
Krekær tjenere i alt						
	9	9	8	14		

Viby birk.

Nr 87-111, dvs. 25 gårde. Af hver gård svarede der 20 skp byg, 34 skp havre, 1 lam, 1 gås og 4 høns, men intet gæsteri.

Nr 112 Århus mølle, af hvilken der svarede 13 læster mel¹⁶⁾.

Viby birk i alt: 500 skp byg, 850 skp havre, 25 lam, 25 gæs, 100 høns, 13 læster mel.

Vorningstjenere (det oprindelige bispegods).

Nr	ørte rug	ørte byg	ørte havre	smør	gæs	høns	sk grot	sk hestes gæsteri	svin
Malling Bisgård, Malling sogn									
113	3	3	3	2 fj				13	1
Snovdrup, Malling sogn									
114	1	1					12	4	1
Storenor, Malling sogn									
115	1	1					8	4	1
116	1	1					12	4	1
Snovdrup, Malling sogn									
117	1	1					12	4	1
(Lille)nor, Malling sogn									17)
118	1	1					12	4	1
114-118 + 148-149				2 fj					
(Over) Fløjstrup, Beder sogn									
119	1	1	1	1 fj				6	1
Seldrup, Beder sogn									
120	2	2	2				2	6	1
Stavtrup, Kolt sogn									
121		2	1					12	5
122		4			1	2		6	1
Langballe, Mårslet sogn									
123	2	2	2				2	6	1
Astrup by og sogn									
124		1	1	$\frac{1}{2}$ skp	1	2		6	1
125		1	1	$\frac{1}{2}$ skp	1	2		6	1
126		1	1	$\frac{1}{2}$ skp	1	2		6	1
Holme by og sogn									
127	$1\frac{1}{2}$	$1\frac{1}{2}$	1					12	8
Mustrup, Tiset sogn									
128		2	1				2	5	1
Gunnestrup, Tranbjerg sogn									
129		$2\frac{1}{2}$	$2\frac{1}{2}$					15	5
130		$2\frac{1}{2}$	$2\frac{1}{2}$					15	5
Bøgeskov, Astrup sogn									
131		1	1	$\frac{1}{2}$ skp					
Edslev mølle, Kolt sogn									
132	12	ørte mel							

Oluf Hønsens forlening.

Mårslet by og sogn									
133				$\frac{1}{2}$ fj				3	1
Store Fulden, Mårslet sogn									
134	1	1		$\frac{1}{2}$ fj				2	1
Hørret, Mårslet sogn									
135				$\frac{1}{2}$ fj				1	

Gods, der havde været pantsat til fru Anne Kaas (Kanc Brevb 4. juni 1565, s. 616), men kom tilbage til lenet i 1579.

Nr	ørte rug	ørte byg	ørte havre	fj smør	sk hestes gæsteri	svin
Pøel, Malling sogn						
136	1	1		12	5	1
Pedholt, Malling sogn						
137	1	1	1	24	10	1
138				9	1	1
Beder sogn og by						
139	1	1	1	12	9 $\frac{1}{2}$	1
140	1	1	1	12	9 $\frac{1}{2}$	1
141	1	1		9	7	1
142				9	1	1
Malling sogn og by						
143	1	1	1	24	12	1
144	1	1		9	10	1
145	1	1		12	4	1
146				16		1
Neder Fløjstrup, Malling sogn						
147	1	1		12	3	1
Snovdrup, Malling sogn, 1 gård og Hedebo						
148	2	2	$\frac{1}{2}$	24	8	1
149						

Anden tilvækst til lenet i 1579.

Fra Jørgen Rosenkrantz (en del af) landgilden af 1 gård i Løjenkær i Astrup sogn (nemlig 1 lam, 1 gås, 2 høns og 4 hestes gæsteri).

Fra Anders Pedersen Galt til Birkelse 1 gård i Tulstrup by og sogn, 1 gård i Kolt by og sogn, 1 gård i Katstrup i Kolt sogn, 1 gård i Lille Fulden i Beder sogn og 1 gård i Nor i Malling sogn (jævnf. Kron Sk I s. 204, 12. maj 1579).

Fra Christen Skeel til Fussingø 1 gård i Lille Fulden i Beder sogn (jævnf. Kron Sk I s. 195, 12. marts 1579).

Fra Ebbe Munk til Fjellebro 2 gårde i Mustrup i Tiset sogn (jævnf. Kron Sk I s. 190, 23. december 1578).

Afgifterne af de ejendomme, som vides ikke at have tilhørt kongen eller den katolske kirke i 1536, er ikke anført ovenfor.

Gods, der tilhørte selvejere eller kronen i 1580, men ikke er medtaget i jordebogen fra dette år.

Når Århusgård len var et regnskabslen, hørte ladegården med til lensmandens genant (se Kanc Brevb 1572 s. 124), og når lenet var et afgiftslen, blev gården drevet for kongens regning. Der blev således aldrig oppebåret afgifter af Havreballegård og dens tilliggende jorder. Dette er grunden til, at gården ikke omtales i jordebogen 1580.

Af gård nr. 68 i Ravnholt svaredes der kun leding. Gårdens ejer Jens Nielsen var nemlig herredsfoged og havde derfor 3. oktober 1578 opnået fritagelse for de øvrige afgifter, så længe han og hans hustru

levede (Kanc Brevb s. 484). I 1567 havde Jens Nielsen købt en gård i Slet, hvis afgifter kongen 6. november samme år fritog ham for at betale, så længe han var herredsfoged (Kanc Brevb s. 258). I Århusgård lens jordebog 1599 var gården i Ravnholt stadig delvis afgiftsfri. Derimod anfører jordebogen de afgifter, der svaredes af gården i Slet. Man må regne med den mulighed, at andre gårde, hvis ejere var fritaget for afgifter, heller ikke er indført i jordebogen 1580.

Jordebogen medtager både det gods, der var forlenet til Oluf Hansen (nr. 133-135), og det hestegæsteri, der var forlenet eller pantsat til forskellige. Derudover kendes der intet krongods, der var pantsat eller forlenet bort, og som kunne være indført i jordebogen 1580, men ikke er det¹⁸⁾.

Selvejergodset og krongodset i Ning herred hørte på reformationstiden med til Skanderborg lens jordegods, og det kan ikke på forhånd udelukkes, at dette len har beholdt nogle af selvejernes og kongens ejendomme i herredet også efter, at største parten af disse ejendomme var overført til Århusgård len. Bortset fra nogle gårde, der havde tilhørt Ring kloster, er en gård i Edslev imidlertid den eneste, som den ældste bevarede jordebog for Skanderborg len, nemlig jordebogen 1573, omtaler, og om denne gård bemærkes det udtrykkeligt, at kongen havde erhvervet den i 1573, jævnf. Kron Sk I s. 132.

Det gods, som det med sikkerhed vides, at kongen ejede, eller hvorefter han oppebar afgifter i 1580, men som ikke omtales i jordebogen for dette år, bestod herefter af følgende ejendomme:

Nr. 150 Havreballegård i Viby sogn.

Nr. 151 Tranbjerg sogn, Slet by en selvejergård, hvorefter der ifølge jordebogen 1599 svaredes $1\frac{1}{2}$ sk leding, $2\frac{1}{2}$ skp rug, 3 skp byg, 5 skp havre, 1 lam, 2 høns og følgende vinterskat: 1 stød, $2\frac{1}{2}$ skp rug, 3 skp byg, 5 skp havre, 1 gås, 2 høns samt svin og gæsteri.

Gods, kongen afstod i tiden 1536-1580.

Ved sit brev af 6. december 1558 (Kanc Brevb s. 225 f.) overlod kongen superintendentembedet i Århus bl.a. gården Hasselager i Kolt sogn til avlsgård samt en gård i Pøel i Malling sogn og en gård i Lille Fulden i Beder sogn. Ved skøde af 21. september 1578 (Kron Sk I s. 183) afstod han desuden gods i Løjenkær i Astrup sogn til Ove Skram.

Det gods, kongen afstod i tiden 1536-1580, bestod af følgende ejendomme:

- Nr. 152 Hasselager, hvoraf der i henhold til Århusgård og Åkær lens jordebog 1544 svarede 5 ørte rug, 5 ørte byg, 6 ørte havre og 1 td smør.
- Nr. 153 en gård i Pøel, hvoraf der i henhold til jordebogen 1544 svarede 2 ørte rug, 2 ørte byg, 2 ørte havre og 2 sk grot.
- Nr. 154 en gård i Lille Fulden, hvoraf der i henhold til jordebogen 1544 svarede 2 ørte rug, 2 ørte byg, 2 ørte havre og 2 sk grot.
- Nr. 155 en gård i Løjenkær, hvoraf der i henhold til skødet 1578 svarede 4 skp rug, 5 skp byg, 3 skp ledingshavre, 4½ alb penge, 3 skp sædehavre, 3 skp gåsehavre, 18 sk engpenge, 1 svin, 3½ ørte 8 skp gæsterihavre. Gården var en selvejergård, og kongen gav den nye ejer ret til også at erhverve bondeskylden.
- Nr. 156 et bol i Løjenkær, hvoraf der i henhold til skødet 1578 svarede 3 skp kværssæde, 4½ alb penge. Dette bol var altså ligeledes en selvejergård.

Gods, kongen erhvervede i tiden 1536-1580.

Ved skøde af 30. maj 1552 erhvervede kongen to gårde i Østerby i Tranbjerg sogn (Kron Sk I s. 42), ved skøde af 28. maj 1566 erhvervede han en gård i Ajstrup i Malling sogn (Kron Sk I s. 107), ved skøde af 27. januar 1573 erhvervede han en gård i Edslev i Kolt sogn (Kron Sk I s. 132), ved skøde af 24. juli 1573 erhvervede han en gård i Ormslev by og sogn (Kron Sk I s. 135), ved skøde af 4. oktober 1573 erhvervede han en gård i Holme by og sogn (Kron Sk I s. 142), ved skøde af 27. september 1574 erhvervede han en gård i Løjenkær i Astrup sogn (Kron Sk I s. 152), ved skøde af 8. september 1578 erhvervede han to gårde i Store Fulden i Mårslet sogn (Kron Sk I s. 182), og ved skøde af 25. oktober 1578 erhvervede han en gård i Synnedrup i Malling sogn (Kron Sk I s. 185). Desuden erhvervede han ved skøder af 23. december 1578, 12. marts 1579 og 12. maj 1579 (Kron Sk I s. 190, 195 og 204) de ejendomme, der i Århusgård lens jordebog 1580 anføres som gods, hvormed lenet blev formeret i 1579 (se ovenfor s. 8).

Når bortses fra det oprindelige bispegods (se nedenfor) lå der hverken i Østerby, Ajstrup (jævnf. note 18 det sidste afsnit), Edslev, Ormslev, Holme, Løjenkær eller Synnedrup fæstegods, som er indført i jordebogen 1580, eller som kronen afhændede efter 1536 eller vides at have forlenet eller pantsat bort. En af de gårde, kongen erhvervede i Store Fulden, kunne være identisk med den gård i denne by, der i 1580 var forlenet til Oluf Hansen; men i den i Jyske Registre indførte afskrift af skødet 1578 bemærkes det udtrykkeligt, at gården i Store Fulden var indlemmet i Skanderborg len. Det samme var som ovenfor s. 9 bemærket tilfældet med gården i Edslev. Det er ikke nærmere undersøgt; men den mulighed foreligger,

at også andre af de erhvervede gårde blev indlemmet i dette len.

Selvejergodset vedkommende.

Af de ejendomme, som ifølge jordebogen 1580 tilhørte selvejere, var der 9, af hvilke der svaredes leding og (eller) stød, men ingen af de øvrige sædvanlige selvejerafgifter, og 6, af hvilke der kun svaredes (nogleaf) sidstnævnte afgifter, men hverken leding eller stød. Nogle af de ejendomme, af hvilke der kun svaredes leding og (eller) stød, kaldes bygger, dvs. byggesteder, pladser, på hvilke der har stået en bygning. I Årh St Arb 1950 s. 18 ff. er der bl.a. på grundlag af tilsvarende forhold for Hasle herreds vedkommende fremsat den hypotese, at leding og stød var lignet på de oprindelige byggetofter, og at alle ejendomme, af hvilke der kun svaredes leding og stød, hovedsagelig bestod af toftejord. Er denne hypotese rigtig, ligger det nær at formode, at de øvrige selvejerafgifter var lignet på markjorderne, og at de ejendomme, af hvilke der alene svaredes sådanne afgifter, bestod af markjord uden tilhørende byggetofter.

Kronens fæstegods og dets historie.

Det eneste krongods i Ning herred, der omtales i Valdemars jordebog, er "Withby LX mr. auri et amplius cum uillulis" (Viby 60 mark guld og mere med småbyerne, Svend Aakjærs udgave s. 5). Dette gods er givetvis i det store og hele identisk med Viby birk, som var i kronens eje lige til 1661, da det blev overdraget til Gabriel Marselis (Kron Sk II s. 80). I Viby har der utvivlsomt ligget en kongsgård, på hvilken Valdemar den Store formodentlig opholdt sig, da han i Viby holdt rettergang over prins Magnus Eriksen, og af hvilken man antagelig fandt levninger i 1915 (Aug. F. Schmidt: Viby sogns historie I s. 30 ff. med kildehenvisninger og II s. 28 note 2, se også stedregistrene til de to bind). Kongsgården lå tæt ved Viby kirke, men højere end denne. Det må derfor formodes, at gården var ældre end den nuværende kirke og dens eventuelle forgænger på samme sted. Viby kongsgård var placeret på den smalle strimmel land mellem havet og Havreballe skov på den ene side og Brabrand sø på den anden, nær ved den vej, der sydfra førte ind til Århus og Immervad, det gamle vadested over Århus å. Alt taler således for, at dens beliggenhed var bestemt af strategiske hensyn.

Foruden af Viby birk bestod kronens fæstegods i Ning herred af 21 gårde, af hvilke de 13 lå i Malling sogn og de 8 i dette sogns nabosogne, Beder og Mårslet. Med til disse gårde hørte i 1580 3 går-

de i Krekær. Man har derfor grund til at formode, at dette gods er identisk med "Krævekær", "Krævekærs" fang og dets tilliggende gods, som dronning Margrete og Erik af Pommern erhverved ved opdragelsesbreve og skøder af 13. maj 1406 og 6. august 1421 (Molbech og Petersen Udv. af danske diplomer og breve s. 241 f., Repert nr. 4778 og Da Mag V s. 303 f.).

De ejendommers hartkorn 1664 og 1688, som tilhørte selvejere i 1536.

Det hartkorn 1688, der anføres i det følgende, er ager og engs hartkorn. Skovenes hartkorn og mølleskylden medtages ikke. Hvis en ejendom havde flere besiddere, er hartkornet 1688 fordelt mellem disse på grundlag af hartkornet 1664 eller afgifterne omregnet til hartkorn 1664 efter de for Århuseggen gældende takster. Albumtallene er forhøjet eller formindsket til nærmeste hele eller halve tal.

Løbe- nr	Matr 1664 Hartkorn	Matr 1688 Nr	Matr 1688 Hartkorn	Løbe- nr	Matr 1664 Hartkorn	Matr 1688 Nr	Matr 1688 Hartkorn
Astrup sogn				Stavtrup			
Ask				74	6-7-0-1	1	9-0-2-1
22				75	14-3-2-2	3	17-2-3-2½
70	13-0-3-1	4	11-7-2-1	Stavtrup i alt			
Astrup				Malling sogn			
71	8-7-1-1	1+2	8-6-3-½	Ajstrup			
72	6-2-1-1	7	5-6-2-0	12	8-1-1-1	3	10-0-0-2
73	6-2-2-2	4	5-2-3-2½	Elmose			
Astrup i alt				11	10-7-1-1	1	9-4-0-2
Drammelstrup				Malling			
40	9-5-3-2	1+2	13-7-3-2	18	11-4-1-1	3	8-3-0-2
Løjenkær				19			
155	8-0-2-1½	5	9-2-1-2	20	12-6-1-1	2	11-2-2-1
156				21	11-7-1-1	12	13-7-1-0
Beder sogn				Malling i alt			
Beder				Neder Fløjstrup			
23				9	10-7-2-0	4	11-7-1-0
Lille Fulden				10	10-4-0-0	2	14-4-3-0
57				Neder Fløjstrup i alt			
Over Fløjstrup				Pedholt			
8	18-4-0-0	4	12-1-2-1	17	9-5-1-1	1	8-0-1-1
Holme sogn				Pøel			
Holme				16	12-5-3-1	2	9-7-3-1
5	11-5-1-1	2	13-6-3-1	Starup			
6	6-7-1-1	6	7-5-0-1	14	19-7-0-0	2	15-2-1-1
7	6-2-1-1	4	7-7-3-0	15	7-3-1-1	1	7-7-1-0
Holme i alt				Starup i alt			
				23-1-2-1			
Kolt sogn				Storenor			
Edslev				13	} 9-7-1-1	4	8-4-3-2
77	8-6-0-0	5	14-1-3-1	Mårslet sogn			
79	0-3-2-2			Hørret			
78	9-6-2-0			2	12-5-3-½	42	10-3-1-1
Edslev i alt				43			
26-7-2-1½				44			
Enslev				10-3-1-1			
80	19-3-1-1	1-3	18-6-2-2	10-3-1-1			
				6			
				8-2-0-1			

Løbe- nr	Matr 1664 Hartkorn	Matr Nr	1688 Hartkorn	Løbe- nr	Matr 1664 Hartkorn	Matr Nr	1688 Hartkorn
45}	11-2-2-1	3	11-5-3-0	Ormslev sogn			
46}				Åbo			
47	9-1-0-0	4	7-5-1-0	76	10-1-0-0	5	14-3-3-0
48	10-3-1-1	1	7-4-3-0	Tiset sogn			
Hørret i alt				Batstrup			
Langballe				39	13-4-0-0	1+2	10-5-3-1
50	3/4 af gd. nr. 4 i matr 1688 ¹⁹⁾		10-3-3-2 $\frac{1}{2}$	Ingerslev			
	13-5-3-0			59	10-1-0-0	12	7-7-1-1
51}	11-5-0-0	6	10-2-0-0	60	8-4-1-1	7	6-4-3-2
53}				61	12-1-0-0	1	8-6-0-2
52	10-3-0-0	1	13-7-1-1	62	16-6-2-2	5	11-7-1-1
49	13-1-1-1	3	9-0-0-1	63	9-6-0-0	8	8-3-3-1
54 og 55				Ingerslev i alt			
Langballe i alt				43-5-2-1			
Mårslet				Ravnholt			
29	10-1-1-1	8	9-7-3-1	64	14-6-0-0	4	9-5-1-1
30	15-7-0-0	4	7-1-0-1	65	8-3-1-1	2	7-2-1- $\frac{1}{2}$
31	3-2-0-0	16	2-4-1-2	66	10-6-0-0	1	9-4-0-2 $\frac{1}{2}$
32	25-2-2-1	1	15-4-1-0	67	14-2-3-2	5	9-5-3-2 $\frac{1}{2}$
33	0-6-0-0	lille del af nr 7		68	14-6-0-0	6	12-0-0-1 $\frac{1}{2}$
34				69	12-7-1-1	3	10-2-3-1 $\frac{1}{2}$
35				Ravnholt i alt			
36				Tranbjerg sogn			
37	1-6-1-1		2-4-3-1	Børup			
38	0-7-3-1		0-5-0-2 $\frac{1}{2}$	24	11-5-1-1}	1	15-0-2-2
Mårslet i alt				41	9-5-1-1}		
Obstrup				25			
56	ca. 1/5 af denne gård		1-7-1-2 $\frac{1}{2}$	Jegstrup			
	2-0-3-2			58	20-5-1-1	1	25-1-1-2 $\frac{1}{2}$
Testrup				Slet			
26	14-7-1-1	3	12-4-1-2	1	5-3-1-1	3	6-1-0-1
27	15-3-1-1	1	15-3-2- $\frac{1}{2}$	2	8-7-3-1	7	8-6-2-1
28	11-4-1-1	2	9-3-2-1 $\frac{1}{2}$	3	8-3-3-1	8	8-6-2-0
Testrup i alt				4	8-1-1-1	1	6-7-1-2
				151	5-4-1-1	4	4-1-3-1
				Slet i alt			
							34-7-1-2

De ejendommers hartkorn 1664 og 1688, der var kronens fæstegods i 1536.

Løbe- nr	Matr 1664 Hartkorn	Matr Nr	1688 Hartkorn	Løbe- nr	Matr 1664 Hartkorn	Matr Nr	1688 Hartkorn
Krekær tjenere, gods, der senere blev forlenet bort eller pantsat.				Krekær			
Beder sogn				81	10-7-0-0	1	9-3-0-2
Beder				82	10-7-0-0	3	9-3-0-2
139	8-4-2-0	9	5-7-3-2 $\frac{1}{2}$	83	10-7-0-0	2	9-3-0-2
140				Krekær i alt			
141	6-2-0-0	2	4-1-1-2	28-1-2-0			
142				Malling			
Beder i alt				85	6-3-0-0	1	4-0-3-1
10-1-1-1 $\frac{1}{2}$				143	10-0-0-0	9	8-2-0-2
Malling sogn				144	7-3-0-0	8	6-1-3-0
Elkær				145	5-4-0-0	5	2-3-0-0
84	16-0-0-0	1	11-7-3-1	146	1-1-1-1		0-1-3-2
				Malling i alt			
				21-1-2-2			
				Neder Fløjstrup			
				147	4-7-0-0	3	2-3-0-0

Løbe- nr	Matr 1664 Hartkorn	Matr 1688 Nr	Hartkorn	Løbe- nr	Matr 1664 Hartkorn	Matr 1688 Nr	Hartkorn
Pedholt				93	5-0-1-1	7	5-1-2- $\frac{1}{2}$
137	9-2-0-0	2	7-6-2-0	94	do	8	4-5-2-2
138	1-2-0-0		0-1-0-1	95	do	9	4-5-0-2
Pedholt i alt			7-7-2-1	96	do	10	6-0-2- $\frac{1}{2}$
Pøel				97	do	11	7-5-0-0
136	5-5-0-0	1	2-5-1-1 $\frac{1}{2}$	98	do	12	6-3-0-2 $\frac{1}{2}$
Mårslet sogn				99	do	13	5-7-0- $\frac{1}{2}$
Hørret				100	do	14	5-4-0-0
135	4-5-1-1	7	2-3-3-0	101	do	15	7-0-1- $\frac{1}{2}$
Dalsgård i Langballe				102	do	16	6-2-3-1
86	12-0-0-0	5	9-0-3-0	103	do	17	6-2-1-1 $\frac{1}{2}$
Mårslet				104	do	18	6-4-2-0
133 ca. $\frac{1}{2}$ af nr 10 i matr 1688			2-3-2-1 $\frac{1}{2}$	105	do	19	6-4-0-2
Store Fulden				106	do	20	7-3-1- $\frac{1}{2}$
134				107	do	21	7-1-3- $\frac{1}{2}$
				108	do	22	6-4-1-1
				109	do	23	7-4-0-0
Viby birk, Viby sogn og by				110	do	24	6-5-2-0
87	5-0-1-1	1	5-5-1-2	111	do	25	6-6-1-1 $\frac{1}{2}$
88	do	2	6-1-0-2	Forskellige mindre jorder			
89	do	3	6-0-0-1				
90	do	4	5-0-1-0	Viby i alt			
91	do	5	6-5-3-2	155-7-2-0			
92	do	6	4-2-2-2	Århus mølle			
				112			

Bispegodsets ejendomme 1536 og deres hartkorn 1664 og 1688.

Århusgård og Åkær lens jordebog 1544 omfatter som omtalt s. 1 kun det gods, der før reformationen tilhørte de katolske biskopper, og af hvilket næppe meget var fravendt lenet i tiden 1536-44 (se nærmere udgaven s. 91-103, specielt s. 98 f.). Af godset i Ning herred (udgaven s. 14 f.) var Havreballegård i 1580 Århusgårds ladegård og omtales derfor ikke i jordebogen fra dette år (se s. 8). Desuden blev Hesselagergård og gårdene i Pøel og Lille Fulden i 1558 overdraget til superintendentembedet (se s. 9 f.). I øvrigt er godset i 1544 stort set identisk med de gårde, der i 1580 brugtes af dem, der kaldes kronens vorningstjenere, samt to ejendomme, som havde været pantsat, men kom tilbage til lenet i 1579.

Nummererer man ejendommene i udgaven af jordebogen 1544 s. 14 f. fortløbende, får Mallings Bisgård nr. 1, ejendommene i Snovdrup nr. 2-5, ejendommene i Nor nr. 6-8, gården i Fløjstrup nr. 9, gården i Pøel nr. 10, gården i Lille Fulden nr. 11, gården i Sellerup nr. 12, gårdene i Stavtrup nr. 13-14, gårdene i Astrup nr. 15-17, gården i Langballe nr. 18, Hesselagergård nr. 19, gården i Holme nr. 20, gårdene i Gunnestrup nr. 21-22, gården i Tiset nr. 23, Edslev mølle nr. 24 og Havreballegård nr. 25-26.

Betegner man ovenstående numre med et Bi og numrene i jordebog 1580 med et Kr, forekommer der følgende afvigelser mellem de to jor-

debøgers opgivelser: Bi 5 8 sk, Kr 117 12 sk, Bi 6 12 sk, Kr 115 8 sk, Bi 9 0 ørte havre, Kr 119 1 ørte havre, Bi 23 lå i Tiset, Kr 128 lå i Mustrup i Tiset sogn, til Kr 131 svarer der ingen ejendom i jordebogen 1544, hvilket antagelig skyldes en fejl i denne jordebog.

Løbenumre	Matr 1664 Hartkorn	Matr 1688 Nr Hartkorn
Astrup sogn		
Astrup		
Bi 15 Kr 124	7-1-1-1	5 4-4-1-1
Bi 16 Kr 125	7-1-1-1	8 4-3-0- $\frac{1}{2}$
Bi 17 Kr 126	7-1-1-1	9 4-1-2-2
Astrup i alt		13-1-0- $\frac{1}{2}$
Bøgeskov		
Kr 131	4-2-0-0	5 2-7-3-0
Beder sogn		
Lille Fulden		
Bi 11 Kr 154	8-5-1-1	6 6-3-3-2
Over Fløjstrup	Størsteparten af nr. 3 i matr 1688	
Bi 9 Kr 119	9-6-0-0	3 5-1-1- $\frac{1}{2}$
Seldrup		
Bi 12 Kr 120	12-4-0-0	1 8-6-1-1 $\frac{1}{2}$
Holme sogn		
Holme		
Bi 20 Kr 127	8-5-0-0	13 6-0-0-1
Kolt sogn		
Hasselager		
Bi 19 Kr 152	34-1-1-0	1-2 25-6-0-2 $\frac{1}{2}$
Stavtrup		
Bi 13 Kr 122	7-7-1-1	6 3-5-2-2
Bi 14 Kr 121	3-6-0-0	ca 2/3 af nr. 5 2-0-1-1
Stavtrup i alt		5-6-0-0
Malling sogn		
Lillenor		
Bi 8 Kr 118	5-0-2-2	5 2-4-1-0
Malling Bisgård		
Bi 1 Kr 113	23-3-0-0	1 17-4-1-0
Pøel		
Bi 10 Kr 153	8-5-1-1	3 8-5-3-1
Snovdrup		
Bi 2 Kr 148	10-0-0-0	1 6-4-0-2
Bi 3 Kr 149		
Bi 4 Kr 114	5-2-0-0	2 4-2-0-1 $\frac{1}{2}$
Bi 5 Kr 117	5-2-0-0	3 3-7-2-1 $\frac{1}{2}$
Snovdrup i alt		14-5-3-2
Storenor		
Bi 6 Kr 115	5-2-0-0	7 4-1-1- $\frac{1}{2}$
Bi 7 Kr 116	6-2-0-0(?)	2 4-7-2-2(?)
Storenor i alt		9-0-3-2 $\frac{1}{2}$
Mårslet sogn		
Langballe		
Bi 18 Kr 123	11-6-0-0	2 6-2-3-2 $\frac{1}{2}$

Løbenumre	Matr 1664 Hartkorn	Matr 1688 Nr Hartkorn
Tiset sogn		
Tiset eller Mustrup		
Bi 23	Kr 128	
Tranbjerg sogn		
Gunnestrup		
Bi 21	Kr 129	9-7-0-0
		1/3 af nr
		1-4 9-2-0-1
Bi 22	Kr 130	9-7-0-0
		1/3 af nr
		1-4 9-2-0-1
Gunnestrup i alt		18-4-0-2
Viby sogn		
Havreballegård		
Bi 25	Kr 150	100-2-3-2
Bi 26		

Domkapitlets ejendomme 1536 og deres hartkorn 1664 og 1688.

I Århus domkapitlets jordebøger I og II, som er udgivet af Landbohistorisk selskab 1972 og 1975, er beskrivelserne af kapitlets ejendomme nummereret fortløbende. I 2. del s. 62 anføres løbenumrene på de ejendomme i Ning herred, der antagelig tilhørte kapitlet i 1536, medens oplysningerne om ejendommenes landgilde meddeles under de samme numre I s. 109-124 og II s. 47 f.

Løbe- nr	Matr 1664 Hartkorn	Matr 1688 Nr Hartkorn	Løbe- nr	Matr 1664 Hartkorn	Matr 1688 Nr Hartkorn
Astrup sogn					
Ask			575	6-0-0-0	11 4-3-3-1½
555	7-6-2-0	1	6-4-1-0		23-6-0-0
Astrup			Skåde		
556	5-0-1-0	10	5-0-0-0		
557	5-0-1-0	3	4-5-3-2		
558	5-0-1-0	11	4-6-0-0		
Astrup i alt			14-3-3-2		
Løjenkær					
559	7-6-2-1½	4	5-0-3-0		
Rasborg Hovedparten af denne gård					
560	9-0-0-0	1	8-3-0-2		
Beder sogn					
Lille Fulden					
567	1-1-0-0	12	0-4-2-0		
Over Fløjstrup					
564	12-0-1-1	2	7-3-1-½		
565	12-0-1-1	1	7-5-1-1		
Over Fløjstrup i alt			15-0-2-1½		
Rokballe mølle					
569			0-1-3-0		
Holme sogn					
Holme					
571	8-4-3-0	9	10-3-3-0		
573	1-1-0-0	ca. 1/3 af nr			
		12	0-3-3-2		
574	9-0-0-0	10	8-2-1-2½		
Kolt sogn					
Bering					
			593	9-1-2-2	2 8-0-1-0
			594	9-1-2-2	3 7-3-1-2½
			595	8-0-0-0	1 7-7-2-0
			Bering i alt		23-3-0-2½
			Edslev		
			596	5-0-2-2	6 3-6-2-2½
			597	7-6-2-2	3 6-1-1-2
			598	4-4-0-0	7 4-0-1-0

Løbe- nr	Matr 1664 Hartkorn	Matr Nr	1688 Hartkorn	Løbe- nr	Matr 1664 Hartkorn	Matr Nr	1688 Hartkorn
599	8-5-1-1	1	8-4-2-2½	Mårslet sogn			
Edslev i alt			22-5-0-1	Hørret			
Enslev				633	4-6-1-1	5	3-5-2-0
600	1-4-0-0		1-0-1-1½	634	9-7-1-1}	2	11-6-1-2
Kolt				635	9-7-1-1}		
601	13-7-2-1½	3	11-2-2-½	Hørret i alt			
602	9-6-2-1	5	6-5-0-0	Langballe			
603	8-1-0-0	4	4-1-3-2	637} 1/4 af nr 4 i matr 1688 19)			
Kolt i alt			22-1-1-2½	638}	4-4-2-1		3-4-0-0
Lemming				Mårslet			
604	9-2-2-2	1	7-2-1-0	640	4-6-2-2	1	2-6-1-1
605	9-2-2-2	2	7-2-1-0	641	5-4-0-0	3	4-4-3-2
606	9-3-2-2	3	7-5-0-1	Mårslet i alt			
607	11-0-0-0	4	8-2-2-1	Store Fulden			
Lemming i alt			30-4-0-2	632			
Stavtrup				Ormslev sogn			
609			0-0-0-0	Ormslev			
610	12-3-2-2	2	9-1-0-2½	952		1	11-6-0-2
611	2-6-0-0	ca. 1/3 af nr 5	1-0-0-2	Stadsgård mark			
Stavtrup i alt			10-1-1-1½	643	1-2-0-0		1-0-3-2½
Malling sogn				953 en lille del af Stadsgård			
Ajstrup				Åbo			
615	1-4-0-0	2	0-7-2-½	646	6-2-2-2	4	6-6-0-1
617	11-6-1-0	4	11-1-1-1½	Tiset sogn			
Ajstrup i alt			12-0-3-2	Aldrup mølle			
Lillenor				687			
620	11-6-1-0	2	7-6-3-2½	Ingerslev			
621	5-3-0-0	4	3-5-3-1	650	7-4-0-0	4	6-1-2-0
Lillenor i alt			11-4-3-½	651	5-2-0-0	2	4-0-0-0
Malling				Ingerslev i alt			
614	6-2-0-0	11	7-4-0-½	Tiset			
Skåbling				653	9-2-0-0	1	9-4-0-0
951	14-4-0-0	1	7-3-1-1	Tranbjerg sogn			
Starup				Slet			
623	4-6-2-2	3	3-5-3-0	666	4-7-0-0	5	4-2-0-0
Storenor				Tunø sogn			
624	4-6-0-0	6	3-3-3-0	668 højst hele øen			
625	10-1-0-0	1	3-4-3-2	29-5-1-0			
627	11-6-1-0	3	8-3-0-½	Ubestemt sogn			
Storenor i alt			15-3-2-2½	Aggistrup			
				954			

Klostres og stiftelsers ejendomme 1536 og deres hartkorn 1664 og 1688.

Herreklostrenes jordegods i det 16. århundrede og dets historie, der udkom i 1957 som 3. bind af en planlagt redegørelse for den katolske kirkes jordegods i Århus stift, indeholder oversigter over Øm klostres gods 1554, Vor og Ring klostres gods, der hørte til Skanderborg len i 1573, Alling og Tvilum klostres gods, der hørte til Silkeborg len i 1586 (eller Skanderborg len i 1573), samt Horsens St. Hans klostres gods 1575. Af disse oversigter fremgår det, at Ring kloster havde 5 gårde i Ning herred, om hvis landgilde der

gives oplysninger anførte sted s. 93. Af de andre klostre var der intet, der ejede gods i Ning herred på de nævnte tidspunkter. Fra tiden efter reformationen er der ikke bevaret noget kongebrev, som taler for, at Ring kloster har ejet flere gårde, eller at de øvrige herreklostre har haft besiddelser i Ning herred. En skildring af klostrenes godshistorie i tiden efter 1536 vanskeliggøres imidlertid både af det meget mangelfulde kildemateriale og af den omstændighed, at det kan være umuligt at sondre mellem krongods og gammelt klostergods. Hvad klostrenes egne breve angår, er der heller ikke noget, som tyder på, at Ring kloster har ejet andre gårde i Ning herred end de 5, der tilhørte klostret i 1573 (Æld Da ArkReg I s. 229, K 14, 16, 18, 19, 21 og s. 256, O 17 og 18). Derimod fremgår det af brevene i Æld Da ArkReg I s. 254-56, O 1-13, at Øm kloster i alt fald fra 1457 til 1502 var ejer af en gård i Mårslet²¹⁾. I Aarhus Hospital i det tidligere Sortebrødrekloster (1942) har C.J. T. Thomsen gjort rede for det gods, der havde tilhørt forskellige gejstlige stiftelser i Århus, og som efter reformationen blev overdraget til hospitalet. Dette gods omfattede 3 gårde i Ning herred (anførte sted s. 57, ejendommene nr. 32, 38 og 39) samt antagelig Mårslet præstegård (se nærmere nedenfor). Landgilden af nr. 38 og 39, der lå i Mårslet, er indført i hospitalets jordebog 1651 (se C.J.T. Thomsen, anførte sted s. 104). Ejendommen nr. 32, der lå i Skåde, blev afhændet 18 år før jordebogen 1651's affattelse. I henhold til kongens skøde af 6. december 1633 (LA Vib, Århus bispearkiv, pergament) bestod denne gårds landgilde af 2 ørte rug, 2 ørte byg, 2 ørte havre, 2 gæs, 4 høns og 1 svin. De ejendomme, der tilhørte Helligåndshusene i Randers og Horsens, blev i 1541 overladt hospitalet i Århus, men blev ved oprettelsen af hospitaler i de to byer overført til disse. Kongebrevene dette gods vedkommende viser, at Helligåndshuset i Horsens ejede en gård i Ning herred, der lå i Ask i Astrup sogn (C.J.T. Thomsen, anførte sted s. 57, ejendom nr. 45, Da KancReg s. 206 f. og Kanc Brevb 1556-60 s. 400). Af gården, der er identisk med den gård i Ask, som ifølge matriklen 1664 stadig tilhørte hospitalet i Horsens, svarede der 2 ørte rug, 2 ørte byg, 2 ørte havre, 1 fjerding smør, 1 brændsvin og 2 rigsdaler gerningspenge. Ved et i 1551 afsluttet mageskifte erhvervede hospitalet 5 gårde i Ning herred fra Mariager kloster (C.J.T. Thomsen, anførte sted s. 57, nr. 22, 30, 31, 40 og 41). Klosterets breve tyder ikke på, at det har haft andre ejendomme i dette herred (Æld Da ArkReg V s. 739 f.). Afgifterne af ejendommene nr. 30 og 31, der lå i Kolt, dvs. i den med Kolt sammenbyggede by Kunnerup, og af ejendommene

nr. 40 og 41, der lå i Testrup, kendes fra hospitalets jordebog 1651 (C.J.T. Thomsen, anførte sted s. 103 f.). I Ingerslev, hvor gård nr. 22 lå, ejede hospitalet flere gårde end den, det havde erhvervet fra Mariager kloster. Af kongens skøde af 6. januar 1551 fremgår det, at der af denne gård svaredes 2 ørte rug, 2 ørte byg, 1 ørte havre, 1 skp smør, 1 svin og gæsteri. Bortset fra Essenbæk birk har vi ingen fortegnelse over det gods, der tilhørte det ottende af de ved reformationen eksisterende herreklostre i Århus stift, Essenbæk kloster (se Fra Randers Amt 1958 s. 20 ff.). Blandt klosterets breve er der intet, der vedrører erhvervelsen af gods i Ning herred (Æld Da ArkReg II s. 92-107). Af klostre og stiftelser uden for Århus stift ejede Helligåndsklosteret i Ålborg 2 gårde i Østerby i Tranbjerg sogn, af hvilke der svaredes henholdsvis 2 ørte rug, 2 ørte byg, 1 fjerd smør og 1 ørte rug, 1 ørte byg, 1 fjerd smør (se kongens skøde af 30. maj 1552, Kron. Sk. I s. 42). Om også andre klostre og stiftelser uden for Århus stift har besiddet ejendomme i Ning herred, er ikke nærmere undersøgt.

Matr 1664	Matr 1688	Matr 1664	Matr 1688
Hartkorn	Nr Hartkorn	Hartkorn	Nr Hartkorn
<u>Ring klostres gods</u>		Obstrup ca. 4/5 af denne gård	
Astrup sogn		8-3-2-1	7-5-3-0
Ask		<u>Horsens Helligåndshus' gods</u>	
7-4-0-0	3	6-1-0-2	
Beder sogn		Astrup sogn	
Lille Fulden		Ask	
6-0-0-0	7	11-4-0-0	2
		6-4-2-1	
Tiset sogn		<u>Mariager klostres gods</u>	
Battrup		Mårslet sogn	
7-4-0-0	3	Testrup	
Ingerslev		13-7-0-0	5
8-2-0-0	11	6-6-1-1	4
4-4-0-0	10	4-1-2-2½	
Ingerslev		Testrup i alt	9-6-2-1½
i alt	13-1-1-0	Ørmslev sogn	
<u>Århus stiftelsernes gods</u>		Kunnerup	
Holme sogn		4-5-0-0	1
Skåde		4-5-0-0	2
13-4-1-0	4	7-0-1-2	
Mårslet sogn og by		Kunnerup i alt	7-4-2-2
Hovedparten af nr		Tiset sogn	
		Ingerslev	
		11-4-0-0	9
		9-0-0-1	
2-3-0-0} ca. ½ af nr	7	<u>Ålborg Helligåndsklostres gods</u>	
2-3-0-0} 15	7-2-1-0	Tranbjerg sogn	
Mårslet i alt	9-7-3-0	Østerby	
		2 gårde, der ikke kan identificeres med gårde i matriklerne	

Sognekirkernes bygningsfonds og præsteborde, herlighedsrettighederne m.m.

Malling kirke var inkorporeret i præbendet Lime (se nærmere Århus domkapitels jordebøger I s. 117 og 176), og Ormslev kirke tilhørte vikariatet Jerusalem (Århus domkapitels jordebøger II s. 100). Ikke blot Viby kirke, der lå i et af kongens birker, men også Mårslet kirke var kongelige patronatskirker. Kongerne Hans og Christian II inkorporerede hver en af disse kirker i St. Karens gård i Århus, som dog kun kom i besiddelse af kirken i Mårslet (se nærmere C.J. T. Thomsen: Aarhus Hospital i det tidligere Sortebrødrekloster s. 13). Præbendet Limes og vikariatet Jerusalems indehavere samt forstanderen for St. Karens gård oppebar antagelig indtægterne af de inkorporerede kirkers præsteborde²²⁾, men skulle sørge for sognenes kirkelige betjening. Til bygningsfondenes ejendomme havde de kun herlighedsrettighederne. Hvad kongen angår, har han næppe modtaget afgifter af patronatskirkernes præstegårde og måske ikke nydt andet end herlighedsydelse af deres bygningsfonds ejendomme. Lader man udgifterne til kirkelig betjening og herlighedsrettighederne ude af betragtning, må man regne med Ormslev, Malling og Mårslet præstegårde som gods, der tilhørte de pågældende beneficiarer og stiftelser, medens sognekirkernes gods i øvrigt må betragtes som disses ejendom.

Af præstegårdene, som sognepræsterne drev for egen regning, svarede der ingen afgifter. De er derfor ikke medtaget i matriklen 1664, der i øvrigt også lader meget af bygningsfondenes gods uomtalt. Matriklen 1688 indeholder oplysninger om alle præstegårde og om mange af bygningsfondenes ejendomme. Recessen 1558 paragraf 41 bestemmer, at de bønder, fra hvis gårde jorder var skænket til kirkerne, skal have jorderne i fæste for sædvanlig landgilde. Sådanne jorder har det ofte været umuligt at holde ude fra gårdenes egne tilliggender. Det må derfor formodes, at en del af disse jorder heller ikke er medtaget i matriklen 1688.

De ikke inkorporerede kirkers præsteborde

Matr 1688 Nr Hartkorn	Matr 1688 Nr Hartkorn	Matr 1688 Nr Hartkorn
Astrup sogn	14 11-2-2-0	Enslev
Astrup	2/3 af nr 12	4 5-2-0-1 ²³⁾
6 6-5-2-0	0-7-3-2	Kolt
Beder sogn	Holme i alt	6 5-3-3-1
Beder	12-2-1-2	Tiset sogn
1 8-6-1-0	Skåde	Tiset
Holme sogn	0-4-3-2	3 6-0-2-2½
Holme	Kolt sogn	

Matr 1688	Matr 1688	Matr 1688
Nr Hartkorn	Nr Hartkorn	Nr Hartkorn
Tranbjerg sogn	Tulstrup sogn	Viby sogn
Slet	Tulstrup	Viby
$\frac{1}{2}$ 6 1-4-1-1	6 3-7-0-1	26 6-2-0-1

Kirkernes bygningsfonds og degnebol.

Matr 1688	Matr 1688	Matr 1688
Nr Hartkorn	Nr Hartkorn	Nr Hartkorn
Astrup sogn	Kolt sogn	Obstrup
Astrup	Bering	0-2-1-1
0-0-3-1	4 3-1-0-2	Testrup
0-0-2-0	Kattrup	0-1-2-1
0-4-0-2	1 4-3-3-2 $\frac{1}{2}$	Ormslev sogn
Astrup i alt	2 4-3-1-0	Kunnerup
0-5-2-0	Kattrup i alt	4 2-2-3- $\frac{1}{2}$
Løjenkær	8-7-0-2 $\frac{1}{2}$	Tiset sogn
Mindre del af	Kolt	Battrup
nr 3	0-3-0-2	0-0-1- $\frac{1}{2}$
Rasborg	Stautrup	0-0-1-1
Lille del af	4 3-4-2-1	0-0-1-1
nr 1	Malling sogn	0-0-1-2
Beder sogn	Malling	0-0-3-2
Beder	0-3-1-0	Battrup i alt
0-0-2-2 $\frac{1}{2}$	1-0-0-2	0-2-1- $\frac{1}{2}$
Lille del af	0-4-3-0	Ingerslev
nr 8	Malling i alt	0-3-1-1
Lille Fulden	2-0-0-2	0-3-2- $\frac{1}{2}$
0-2-2-0	Neder Fløjstrup	Ingerslev i
Over Fløjstrup	0-2-1-1	alt 0-6-3-1 $\frac{1}{2}$
Lille del af	Pøel	Solbjerg
nr 3	0-2-3- $\frac{1}{2}$	0-0-2-2
0-3-2-1 $\frac{1}{2}$	Starup	Tranbjerg sogn
0-1-0-0	0-1-0-1 $\frac{1}{2}$	Slet
0-1-2-1	Mårslet sogn	$\frac{1}{2}$ 6 1-4-1-1
Fløjstrup i alt	Mårslet	0-0-1-2
0-6-0-2 $\frac{1}{2}$	0-4-2-1 $\frac{1}{2}$	Slet i alt
Holme sogn	0-1-0-0	1-4-3-0
Holme	0-0-2-1	Tulstrup sogn
1-3-2-2	0-4-2-1	Tulstrup
0-2-2-1 $\frac{1}{2}$	Mårslet i alt	0-0-3-1
Holme i alt	1-2-3- $\frac{1}{2}$	Viby sogn
1-6-1- $\frac{1}{2}$		Viby 1-2-2-1 $\frac{1}{2}$

Ejendomme, som ikke kan identificeres med ejendomme i matriklerne, Ejendomme, som tilhørte en bys lodsejere i fællesskab, og ejendomme, der tilhørte private godsejere.

De ejendomme, der ikke kan identificeres med ejendomme i matriklerne er selvejerejendommen nr. 22 i Ask i Astrup sogn, selvejerejendommen nr. 23 og kronens fæsteejendomme nr. 140 og 142 i Beder sogn og by, selvejerejendommene nr. 57 i Lille Fulden i Beder sogn, nr. 19 i Malling sogn og by, nr. 54 og 55 i Langballe i Mårslet sogn og

nr. 34, 35 og 36 i Mårslet sogn og by, kronens fæsteejendom nr. 134 og domkapitlets ejendom nr. 632 i Store Fulden i Mårslet sogn, bispens ejendom nr. 23, dvs. kronens fæsteejendom nr. 128 i Mustrup eller Tiset i Tiset sogn, Ålborg Helligåndsklosters ejendomme i Østerby i Tranbjerg sogn og domkapitlets ejendom nr. 954 i Aggistrup i et ukendt sogn.

Hovedgårde:

Mårslet sogn

Moesgård Hartkorn 1688: 18-3-2-1
Skumstrup - - 81-5-2-2

Ormslev sogn

Stadsgård - - 27-3-0-1

Tulstrup sogn

Østergård - - 24-1-2-1

Ejendomme på mere end 1 td. hartkorn i matriklen 1688:

Matr 1664 Hartkorn	Matr 1688 Nr Hartkorn	Matr 1664 Hartkorn	Matr 1688 Nr Hartkorn
Astrup sogn		Ll. Fulden i alt	
Ask			37-5-2-1½
5-0-0-0		2-7-1-1 ²⁴⁾	Over Fløjstrup
Bøgeskov			6-4-0-0 5 3-5-3-1
8-2-0-0	1	7-2-1-2	Holme sogn
8-2-0-0	2	6-7-0-2	Holme
11-6-0-0	3	7-1-3-1	8-5-3-2 5 5-2-1-2
Bøgeskov i alt	21-3-1-2		7-6-1-0 8 5-7-0-1
Drammelstrup			12-5-2-2 3 8-3-0-1
2-3-0-0	3	2-2-2-2	13-0-0-0 1 8-0-0-0
Løjenkær			9-2-0-0 7 7-5-0-2½
5-0-0-0	Hovedparten af		Holme i alt 35-1-3-½
	3	2-4-1-1	Kolt sogn
12-4-2-2	2	6-5-1-0	Edslev
7-6-2-2	6	5-2-0-0	6-3-0-0 4 4-4-1-1
7-6-2-2	1	6-0-2-2	Kattrup
Løjenkær i alt	20-4-1-0		7-4-0-0 3 4-7-0-1
			3-2-0-0 4 5-1-1-0
Beder sogn			Kattrup i alt 10-0-1-1
Beder			Kolt
11-0-1-1	Hovedparten af		5-4-2-2 1 6-1-3-2½
	8	8-2-1-2½	8-2-2-2 2 6-4-0-2½
4-1-0-2	4	5-5-2-½	Kolt i alt 12-6-0-2
6-3-2-0	5	4-3-0-0	Lemming
5-0-2-0	6	5-1-2-1	9-6-2-2 5 7-1-2-0
3-3-0-0	3	3-2-2-2	6-3-0-0 6 5-7-2-1
3-4-2-0	7	2-3-0-1½	Lemming i alt 13-1-0-1
Beder i alt	29-2-1-1½		Malling sogn
Lille Fulden			Ajstrup
5-4-2-2	10	1-7-1-1	7-0-0-0 5 4-6-0-2
9-0-0-0	4	6-5-2-1½	8-0-0-0 6 4-6-0-2
6-2-0-0	3	3-5-1-1	11-5-0-2 1 8-4-2-2½
13-2-2-2	2	5-0-0-1	Ajstrup i alt 18-1-0-½
3-6-0-0	8	4-1-0-0	Lillenor
12-7-0-0	1	4-5-0-2½	7-4-0-0 3 5-0-0-0
11-0-0-0	5	6-0-1-2	4-2-0-0 1 7-5-3-0
3-5-2-0	11	2-5-3-1½	
4-6-0-0	9	2-6-3-0	

Matr 1664	Matr 1688	Matr 1664	Matr 1688
Hartkorn	Nr Hartkorn	Hartkorn	Nr Hartkorn
Lillenor i alt	12-5-3-0	Åbo	
Malling		11-4-0-0	2 11-0-2-2
1-5-0-0	7 4-3-1-0 ²⁵⁾	11-4-0-0	3 10-6-0-1
1-1-3-1	10 3-5-0-1 ²⁵⁾	13-6-1-1	1 11-4-2-1
5-0-0-0	6 5-0-3-0	Åbo i alt	33-3-1-1
8-3-2-2	4 6-6-2- $\frac{1}{2}$	Tiset sogn	
Malling i alt	19-7-2-1 $\frac{1}{2}$	Battrup	1-3-2-1 $\frac{1}{2}$
Neder Fløjstrup			1-3-2-2
10-1-0-0	1 7-1-1-2	Battrup i alt	2-7-1- $\frac{1}{2}$
10-0-0-0	5 8-5-2-2 $\frac{1}{2}$	Ingerslev	
1-4-0-0	6 1-2-1-1	5-5-2-2	3 4-1-3-1
Neder Fløjstrup i alt			6 6-2-2-2
	17-1-1-2 $\frac{1}{2}$		1-0-0-2
Ormstrup		Ingerslev i alt	
11-6-2-2	1 10-1-2-1		11-4-2-2
Starup		Mustrup	
	3-1-0- $\frac{1}{2}$	7-7-3-2	2 7-2-3- $\frac{1}{2}$
Synnedrup		7-7-3-2	1 7-2-0-1
11-5-1-1	1 7-1-3-0	Mustrup i alt	14-4-3-1 $\frac{1}{2}$
4-2-0-0	4 2-3-1-2	Solbjerg	
13-1-1-1	2 7-3-1-0	7-2-0-0	1 7-0-0-1
12-2-0-0	3 7-2-2-1	7-2-0-0	2 6-4-1-2
Synnedrup i alt		7-2-0-0	3 7-0-1- $\frac{1}{2}$
	24-3-0-0	7-2-0-0	5 6-7-0-2
Mårslet sogn		7-2-0-0	4 6-5-2-2
Hørret		7-2-0-0	6 6-4-2-2
7-6-0-0	10 5-1-0-1 $\frac{1}{2}$	Solbjerg i alt	40-6-1- $\frac{1}{2}$
Mårslet		Tande	
9-2-0-0	13 6-4-2-2	11-6-0-0	3 6-5-1-2
ca. $\frac{1}{2}$ nr	10 2-3-2-1 $\frac{1}{2}$	11-5-0-0	4 6-5-2-1
3-1-0-0	2 3-3-0-0	9-5-0-0	2 5-1-2-2 $\frac{1}{2}$
10-1-0-0	12 8-2-3-0	9-4-0-0	1 6-5-0-1
4-1-0-0	5 5-1-1-1 $\frac{1}{2}$	Tande i alt	25-1-3- $\frac{1}{2}$
14-0-0-0	14 11-1-0-1	Tiset	
3-6-2-2	ca. $\frac{1}{2}$ nr	3-2-0-0	2 4-1-1- $\frac{1}{2}$
	15 2-5-2-0	Tranbjerg sogn	
11-4-2-2	6 8-5-2-2	Bjøstrup	
4-0-0-0	11 2-3-2-0	23-0-2-2	1 9-6-0-0
Mårslet i alt	50-7-0-2	7-4-2-2	2 5-4-1- $\frac{1}{2}$
Store Fulden		4-4-0-0)	3 6-2-0-1
6-6-3-0	4 2-4-1-1	4-4-0-0)	
7-2-0-0	3 4-0-3-1	Bjøstrup i alt	21-4-1-1 $\frac{1}{2}$
12-0-0-0	2 13-0-2-2 $\frac{1}{2}$	Gunnestrup	
9-4-3-0	1 4-0-0-0	1/3 1-4	9-2-0-1
Store Fulden i alt		Slet	
	23-5-3-1 $\frac{1}{2}$	5-6-0-0	2 5-1-1-1
Ormslev sogn		Østerby	
Kunnerup		8-3-2-2	3 7-0-3-2 $\frac{1}{2}$
9-4-0-0	3 3-5-1-0	8-3-2-2	2 6-3-0-1 $\frac{1}{2}$
Ormslev		6-0-0-0	4 4-6-0-1
20-2-0-0	{2 9-0-0-1 $\frac{1}{2}$	10-2-0-0	1 9-4-0-2
	{3 8-7-0- $\frac{1}{2}$	3-6-0-0	5 4-0-1-0
7-5-1-1	4 5-5-2-0 ²⁶⁾	Østerby i alt	31-6-2-1
7-6-2-2	5 5-1-1-1 $\frac{1}{2}$	Tulstrup sogn	
14-2-2-2	7 11-2-0-0	Hinderup	
10-2-0-0	8 7-5-0-2	5-4-0-0	1 8-0-0-0
2-0-0-0	10 1-7-1-0	5-4-0-0	2 8-0-0-0
16-6-0-0	6 12-3-0-0 ²⁶⁾	Hinderup i alt	16-0-0-0
9-2-0-0	9 7-0-3-1		
Ormslev i alt	69-0-1-2 $\frac{1}{2}$		

Matr 1664 Hartkorn	Matr 1688 Nr Hartkorn	Matr 1664 Hartkorn	Matr 1688 Nr Hartkorn
Pederstrup		Tulstrup	
31-5-1-1	3	8-4-2-2	2
8-3-1-1	4	4-1-1-1	1
8-2-2-2	2	7-5-1-1	3
8-2-2-2	5	5-7-1-1	5
8-2-2-2	1	5-7-1-1	4
Pederstrup i alt			7
	27-4-2-0	Tulstrup i alt	22-0-3-1½

Ejendomme på mindre end 1 td. hartkorn.

Matr 1688 Nr Hartkorn	Matr 1688 Nr Hartkorn	Matr 1688 Nr Hartkorn	Matr 1688 Nr Hartkorn
Astrup sogn		Mårslet sogn	Ingerslev
Ask		Hørret	mølle
0-3-0-0	0-4-1-0	0-0-0-1½	0-3-0-1
0-4-0-2½	0-4-2-1½	Skovmølle	Tiset
0-7-0-2½	Kolt sogn	0-7-0-2	0-1-0-1
Astrup	Edslev	Testrup	Tranbjerg
0-3-0-2½	0-6-1-0	0-1-1-½	sgn
Bøgeskov	Kolt	0-1-2-1½	Gunnestrup
4 0-7-2-2	Lemming	0-2-3-2	5 0-2-3-1
Løjenker	0-1-0-2½	Ormslev sogn	0-0-3-2½
0-0-1-2	Pinds mølle	Ormslev	0-3-3-½
0-2-3-0	0-5-3-0	0-1-0-1	Jegstrup
0-0-0-1½	Malling sogn	0-0-1-½	0-1-1-2
0-3-1-½	Lillenor	0-1-0-1	Slet
Beder sogn	0-1-3-½	0-1-1-½	0-1-3-1
Fulden mølle	Malling	0-0-0-1½	Østerby
0-1-0-2½	0-1-1-0	0-5-2-½	0-4-3-0
Lille Fulden	0-0-1-0	1-1-1-2	0-1-4-1
0-1-0-0	0-0-0-2	Tiset sogn	0-6-3-1
Seldrup	0-1-2-2	Battrup	Tulstrup sogn
0-7-1-2	Skåbling	0-1-1-0	Pederstrup
Holme sogn	2 0-7-0-2	Ingerslev	6 0-3-0-1
Holme	0-7-1-1	0-1-1-1	
0-0-1-1½	1-6-2-0		

De forskellige besiddergrupperes samlede hartkorn 1688.

	Selvejer- gods	Krongods	Gejstligt gods	Adelsgods m.m.
Astrup sogn				
Ask	11-7-2-1		19-2-0-0	3-6-2-½
Astrup	20-0-1-0		34-7-3-2½	0-3-0-2½
Bøgeskov			2-7-3-0	22-3-0-1
Drammelstrup	13-7-3-2			2-2-2-2
Løjenker	9-2-1-2		5-0-3-0	20-7-2-½
Rasborg			8-3-0-2	
Astrup sogn i alt	55-2-0-2		70-5-2-1½	49-7-0-½
Beder sogn				
Beder		10-1-1-1½	10-2-2-0	29-2-1-1½
Fulden mølle				0-1-0-2½
Lille Fulden			10-4-2-½	37-6-2-1½
Over Fløjstrup	12-1-2-1		21-0-0-1½	3-5-3-1

	Selvejer- gods	Krongods	Gejstligt gods	Adelsgods m.m.
Rokballe mølle			0-1-3-0	
Seldrup			8-6-1-1 $\frac{1}{2}$	0-7-1-2
Beder sogn i alt	12-1-2-1	10-1-1-1 $\frac{1}{2}$	50-7-1- $\frac{1}{2}$	71-7-1-2 $\frac{1}{2}$
Holme sogn				
Holme	29-3-2-2		43-0-3-0	35-6-1-2
Skåde			42-5-1-0	
Holme sogn i alt	29-3-2-2		85-6-0-0	35-6-1-2
Kolt sogn				
Bering			26-4-1-1 $\frac{1}{2}$	
Edslev	26-7-2-1 $\frac{1}{2}$		22-5-0-1	5-2-2-1
Enslev	18-6-2-2		6-2-1-2 $\frac{1}{2}$	
Hasselager			25-6-0-2 $\frac{1}{2}$	
Kattrup			8-7-0-2 $\frac{1}{2}$	10-0-1-1
Kolt			28-0-1-2 $\frac{1}{2}$	12-6-2-1
Lemming			30-4-0-2	13-2-1- $\frac{1}{2}$
Pinds mølle				0-5-3-0
Stautrup	26-3-2- $\frac{1}{2}$		19-3-3-2 $\frac{1}{2}$	4-2-0-1
Kolt sogn i alt	72-1-3-1		168-1-3-2	46-3-2-1 $\frac{1}{2}$
Malling sogn				
Ajstrup	10-0-0-2		12-0-3-2	18-1-0- $\frac{1}{2}$
Elkær		11-7-3-1		
Elmose	9-4-0-2			
Krækær		28-1-2-0		
Lillenor			14-1-0- $\frac{1}{2}$	12-7-2- $\frac{1}{2}$
Malling	33-5-0-0	21-1-2-2	9-4-0-2 $\frac{1}{2}$	20-1-1- $\frac{1}{2}$
Malling Bisgård			17-4-1-0	
Neder Fløjstrup	26-4-0-0	2-3-0-0	0-2-1-1	17-1-1-2 $\frac{1}{2}$
Ormstrup				10-1-2-1
Pedholt	8-0-1-1	7-7-2-1		
Pøel	9-7-3-1	2-5-1-1 $\frac{1}{2}$	9-0-2-1 $\frac{1}{2}$	
Skåbling			7-3-1-1	1-6-2-0
Snovdrup			14-5-3-2	
Starup	23-1-2-1		3-6-3-1 $\frac{1}{2}$	3-1-0- $\frac{1}{2}$
Storenor	8-4-3-2		24-4-2-2	
Synnedrup				24-3-0-0
Malling sogn i alt	129-4-0-0	74-2-3-2 $\frac{1}{2}$	113-2-0-2	107-7-1-2 $\frac{1}{2}$
Mårslet sogn				
Hørret	51-2-0-1	2-3-3-0	15-3-3-2	5-1-1-0
Dalsgård		9-0-3-0		
Langballe	43-5-1-1 $\frac{1}{2}$		9-6-3-2 $\frac{1}{2}$	
Moesgård				18-3-2-1
Mårslet	38-3-2-1 $\frac{1}{2}$	2-3-2-1 $\frac{1}{2}$	18-5-3- $\frac{1}{2}$	50-7-0-2
Obstrup	1-7-1-2 $\frac{1}{2}$		8-0-0-1	
Skovmølle				0-7-0-2
Skumstrup				81-5-2-2
Store Fulden				23-5-3-1 $\frac{1}{2}$
Testrup	37-3-2-1		10-0-0-2 $\frac{1}{2}$	0-2-3-2
Mårslet sogn i alt	172-6-0-1 $\frac{1}{2}$	14-0-0-1 $\frac{1}{2}$	62-0-3-2 $\frac{1}{2}$	181-1-2-1 $\frac{1}{2}$
Ormslev sogn				
Kunnerup			9-7-1-2 $\frac{1}{2}$	3-5-1-0
Ormslev			11-6-0-2	70-1-3-1 $\frac{1}{2}$
Stadsgård			1-0-3-2 $\frac{1}{2}$	27-3-0-1
Åbo	14-3-3-0		6-6-0-1	33-3-1-1
Ormslev sogn i alt	14-3-3-0		29-4-2-2	134-5-2- $\frac{1}{2}$
Tiset sogn				
Battrup	10-5-3-1		6-2-1-1 $\frac{1}{2}$	3-0-2- $\frac{1}{2}$

	Selvejer- gods	Krongods	Gejstligt gods	Adelsgods m.m.
Ingerslev	43-5-2-1		33-1-2-2½	11-6-0-0
Ingerslev mølle				0-3-0-1
Mustrup				14-4-3-1½
Ravnholt	58-4-3-½			
Solbjerg			0-0-2-2	40-6-1-½
Tande				25-1-3-½
Tiset			15-4-2-2½	4-2-1-1½
Tiset sogn i alt	113-0-0-2½		55-1-1-2½	100-0-3-2½
Tranbjerg sogn				
Bjødstrup				21-4-1-1½
Børup	15-0-2-2			
Gunnestrup			18-4-0-2	9-5-3-1½
Jegstrup	25-1-1-2½			0-1-1-2
Slet	34-7-1-2		7-3-0-1	5-3-0-2
Østerby				32-5-1-2
Tranbjerg s. i alt	75-1-2-½		25-7-1-0	69-4-1-0
Tulstrup sogn				
Hinnedrup				16-0-0-0
Pederstrup				27-7-2-1
Tulstrup			3-7-3-2	22-0-3-1½
Østergård				24-1-2-1
Tulstrup sogn i alt			3-7-3-2	90-2-0-½
Tunø sogn i alt			29-5-1-0	
Viby sogn				
Havreballegård			100-2-3-2	
Viby		155-7-2-0	7-4-2-2½	
Viby sogn i alt		155-7-2-0	107-7-2-1½	
Ning herred i alt	674-0-3-1½	254-3-3-2½	803-2-0-1½	887-6-0-2

Noter.

- 1) Foruden de 4 gårde deltog den gård, der kun omtales i jordebogen 1599 og de yngre jordebøger (se nærmere nedenfor s. 9) i ydelsen af de 2 hestes gæsteri.
- 2) I jordebogen står der: "End giver for:ne mænd tilsammen 1 fed ko". Af matriklen 1664 fremgår det, at det kun var ejerne af gårdene nr. 6-7, der ydede denne ko.
- 3) I jordebogen står der kun Fløjstrup. Af matriklen 1664 fremgår det imidlertid, at nr. 8 lå i Over, nr. 9-10 i Neder Fløjstrup.
- 4) I jordebogen står der kun Nor. Af matriklen 1664 fremgår det, at gården lå i Storenor
- 5) De 3 sk er i jordebogen opført som vinterskat.
- 6) Denne gård er ikke anført i jordebogen 1599
- 7) I jordebogen er hestegæsteriet og svinene opført i særlige lister og ikke talt sammen treding for treding.
- 8) Jordebogens ubenævnte 1½ sk er givetvis 1½ sk leding
- 9) Ejendommene 34-36 anføres ikke i jordebogen 1599.
- 10) I jordebogen står der: "End giver for:ne mænd tilsammen 1 ko". Hvor mange gårde for:ne omfatter, fremgår ikke af kilderne.
- 11) I jordebogen 1599 og de yngre kilder kaldes jorden Stisens bygge el.lign. I jordebogen er kornafgifterne af dette bygge og af Hvids

bygge ikke som vanligt og således, som det er gjort i tabellen, delt ligeligt i ubenævnte kornafgifter og i vinterskat, men slået sammen til 2 skp rug, 2 skp byg, 4 skp havre.

- 12) Der regnes med, at jordebogens $4\frac{1}{2}$ leding er fejl for $4\frac{1}{2}$ alb. leding.
- 13) Jordebogens ubenævnte $1\frac{1}{2}$ sk er givetvis $1\frac{1}{2}$ sk leding.
- 14) Jordebogens ubenævnte $1\frac{1}{2}$ sk er givetvis $1\frac{1}{2}$ sk leding.
- 15) Jævnf. Kanc Brevb 23. maj 1569, s. 463 f.
- 16) Møllen hørte ifølge jordebogen til Ning herred og Viby birk. Muligvis stod dens bygninger dengang på den anden side af åløbet.
- 17) I jordebogen står der kun Nor. Ifølge matriklen 1664 lå gården i Lillenor, ifølge matriklen 1688 i Storenor.
- 18) 26. april 1551 fik jomfru Sofie Krabbe kongens brev på landgilden af en gård i Fløjstrup, så længe hendes fader Peder Krabbe (våben 5 ruder) levede (Kanc Brevb s. 33), og 7. maj 1560 fik hun til-ladelse til at oppebære herlighedsydelse af denne gård, på hvis landgilde hun havde livsbrev (sic!) (Kanc Brevb s. 399). Peder Krabbe er antagelig død i eller før 1573. 18. juni fik lensmanden på Århusgård nemlig befaling til at levere forskellige naturalier til Sofie Krabbes underhold (Kanc Brevb s. 280). Jævnf. kongens brev på de samme naturalier i tre år 30. oktober 1578 (Kanc Brevb s. 500).
4. juni 1565 fik fru Anne Kaas pantebrev på forskelligt gods (Kanc Brevb s. 616). Alle disse ejendomme kom tilbage til Århusgård len i 1579 og er anført i jordebogen 1580 blandt det gods, hvormed lenet blev formeret i 1579 (se s. 8).
28. maj 1566 fik Christian Juel pantebrev på bl.a. en gård i Ajstrup i Malling sogn (Kanc Brevb s. 54 f.), som han samme dag havde mageskiftet til kongen (Kron Sk I s. 107). Når denne gård ikke er indført i jordebogen 1580, kan det skyldes, at den aldrig er blevet overtaget af en kongelig lensmand, eller at den er indlemmet i et andet len end Århusgård len (jævnf. det følgende afsnit).
- 19) Ifølge matriklen 1664 var $\frac{3}{4}$ af gården selvejer-, $\frac{1}{4}$ fæstegods.
- 20) Aldrup mølle lå ifølge matriklen 1664 i Tiset sogn i Ning herred. Ifølge matriklen 1688 lå møllen i Blegind sogn i Hjelmslev herred. Jævnf. note 16.
- 21) Den gård i Stautrup, som Øm kloster erhvervede ved pantebrev af 1478 og ved mageskiftet af 1485, afstod klosteret til bispestolen i 1508 (Æld Da ArkReg I s. 173 A 101 og s. 256 O 14-16).
- 22) Beneficiarerne søgte åbenbart også at tilegne sig annekssog-nes præstegårde. Besidderen af vikariatet Jerusalem, der i 1567 overgik til stifterens arvinger (Århus domkapitels jordebøger II s. 100), bortforleuede eller bortfæstede således ikke blot hovedsog-Ormslevs, men også annekssog-Ormslevs præstegård. Da sognepræsterne efter reformationen skulle nyde deres præstegårde ubeskåret, måtte præsten i Ormslev derfor have kongens bistand til at skaffe de to præstegårde tilbage til kaldet (se Kanc Brevb 28. oktober 1559, s. 328, 2. maj 1560, s. 397, 15. maj 1568, s. 322).
- 23) I matriklerne tillægges gården enten præstekaldet eller kirken.
- 24) Jord, der tilhørte gårde i Astrup og Ask i fællesskab.
- 25) Ejendommene kaldes selvejergårde i matriklen 1664.
- 26) Nr. 4 og en del af nr. 6 udgjorde én gård i matriklen 1664.

Rettelser og tilføjelser.

- S. 18: Foruden ejendommene nr. 32, 38 og 39 i C.J.T. Thomsens Århus hospital i det tidligere Sortebrødrekloster s. 57 tilhørte også bondeejet af ejendom nr. 42 de gejstlige stiftelser i Århus. Gårdens landgilde (bondeskyld) og den 16. juni 1589 (Kanc Brevb) erhvervede herlighedsafgift er indført i hospitalets jordebog 1651 (C.J.T. Thomsen anførte sted s. 104). Vedr. herlighedsafgiften se også ovenfor s. 5 ejendom nr. 56
- S. 18: Af ejendommen nr. 32 i Skåde svaredes der også 1 fjerd. smør.
- S. 18: Af Horsens Helligåndshus' ejendom i Ask svaredes der også 1 rdl. gæsteri.
- S. 22 er der glemt: Kolt sogn, Stautrup, htk. 1664: 9-5-2-2, 1688 nr.: 7, htk.: 4-2-0-1.
- S. 24: Østerby 0-1-4-1 er egentlig 2 ejendomme, hvis htk. var henholdsvis 0-1-2-1 og 0-0-2-0.